

Nina Karjalainen ja Elisa Miettinen

”Opettelemassa arjen asioita”

Asumispalvelun asukkaiden kokemuksia arjenhallinnasta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

2.11.2016

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Nina Karjalainen, Elisa Miettinen ”Opettelemassa arjen asioita” Asumispalvelun asukkaiden kokemuksia arjenhallinnasta 37 sivua + 3 liitettä 2.11.2016
Tutkinto	Sosionomi
Koulutusohjelma	Sosiaalia
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalia
Ohjaajat	Lehtori Katja Ihamäki Lehtori Kirsi Lautala
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa tehostetusti tuetussa palveluasumisyksikössä asuvien nuorten arjenhallinnan kokemuksista. Tarkoituksena oli myös selvittää, kohtaavatko asiakkaiden tarpeet yksikön palveluiden kanssa. Opinnäytetyössä ei kerrota tehostetun asumisyksikön nimeä eikä sijaintia. Tämä oli tutkimuskohteemme vaatimus, sillä tutkimuskohteemme kaltaisia palveluita on hyvin vähän ja haastateltavien henkilöllisyys olisi voinut olla helposti tunnistettavissa.</p> <p>Opinnäytetyö on kvalitatiivinen ja aineistonhankintamenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastatteluihin osallistui neljä asukasta, jotka asuivat palveluasumisyksikössä haastatteluiden aikaan. Teoreettisena viitekehysenä oli arjenhallinta. Teoreettisessa osuudessa nostimme myös esille syrjäytymisen tematiikkaa ja perehdyimme nuoruuteen liittyvään kirjallisuuteen. Aineiston analysoinnissa käytettiin teemoittelua.</p> <p>Keskeistä asukkaiden kokemuksissa oli oman tuen tarpeen tunnistaminen ja ohjauksen vapaaehtoinen vastaanotto. Haastattelussa korostuneita ohjauksen osa-alueita olivat keskustelut ja läsnäolo sekä siivouksen, taloudenhallinnan, ruokahuollon ja vapaa-ajan tuki. Asukkaat kokivat palvelun tarjoavan heille yhteisöllisyyttä ja mahdollisuutta itse vaikuttaa oman elämän päätöksiin. Päämääränä kaikilla on itsenäinen elämä ja omaan kotiin muutto.</p> <p>Päätelmä on se, että asuminen tehostetun tuen asumispalveluyksikössä tukee asukkaiden arjenhallintaa ja he saavat työntekijöiltä yksilöllistä ohjausta. Palvelu toimii sekä korjaavana että ennaltaehkäisevänä tukitoimena. Palvelu ehkäisee syrjäytymistä tarjoamalla asukkaille turvallisen sosiaalisen verkoston, vertaisympäristön ja tarvittavaa ohjausta sellaisissa rakenteissa, joissa oppiminen ja erehtyminen on turvallista.</p>	
Avainsanat	arjenhallinta, nuori, asumispalvelu

Authors Title Number of Pages Date	Nina Karjalainen, Elisa Miettinen "Learning everyday tasks" Resident's Experiences of Managing Their Everyday Life in Intensified Social Housing 37 pages + 3 appendices 2.11.2016
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Katja Ihamäki, Senior Lecturer Kirsi Lautala, Senior Lecturer
<p>The aim of this thesis was to produce new information on young people's experiences on managing their everyday life whilst living in intensified social housing and to find out if the services offered to them by social housing meet their expectations. The name or location of the interviewees' housing is kept anonymous, because there are very few housing services like the one we are looking at in this thesis so the anonymity of our interviewees would have been in jeopardy.</p> <p>This thesis is qualitative and we collected our data using theme-specific interviews. We interviewed four residents who lived at the social housing unit at the time of the interviews. Our theoretical framework was control of everyday life. Additionally we also brought up social exclusion and included literature especially focusing on young people's exclusion in our background research. We used thematic analysis to analyze our data.</p> <p>We found that recognizing one's need for support and receiving support voluntarily were very important in the interviewees' experiences on the social housing. The areas of counselling highlighted in the interviews were discourses, being present in their lives and support in cleaning, managing finances, preparing food and support during their leisure time. The residents felt that social housing offers them communality and the opportunity to be in charge of making their own decisions. The main personal goal for everybody was living independently and eventually moving to their own home.</p> <p>Based on our results from the interviews it can also be concluded that intensified social housing supports the residents to live independently and makes an individual plan for each resident to take back control on their life. The service acts as both a preventative and a remedial support. The social housing service helps prevent social inclusion by offering a safe social support system and peer support.</p>	
Keywords	control of everyday life, youth, social housing

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Asumispalvelut ja nuoruus	2
2.1	Yhteiskunta itsenäisen asumisen mahdollistajana	2
2.2	Asumisyksikön asiakkuus	3
2.3	Nuoruuden kehitysvaiheet	4
3	Arjenhallinta ja syrjäytyminen	6
3.1	Arjenhallinta	6
3.2	Arjenhallinnan malleja	7
3.3	Syrjäytyminen	10
3.4	Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret	11
3.5	Autismin kirjo	12
4	Menetelmälliset ratkaisut	13
4.1	Tutkimuskysymykset	13
4.2	Osallistujat	14
4.3	Teemahaastattelut	14
4.4	Analysointi teemoittelemalla	16
5	Tulokset	17
5.1	Tausta	18
5.2	Arki	18
5.3	Ihmissuhteet	20
5.4	Tulevaisuus	21
5.5	Talous	21
5.6	Asumispalvelu	22
6	Johtopäätökset	24
7	Pohdinta	28
	Lähteet	33
	Liitteet	
	Liite 1. Suostumusasiakirja	
	Liite 2. Haastattelun teemarunko	

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan tehostetun tuen palveluasumisyksikössä asuvien nuorten aikuisten kokemuksia arjenhallinnasta. Tarkoituksena on myös selvittää, kohtaako tarjottu palvelu heidän tarpeiden kanssa. Kyseinen asumisyksikkö on perustettu nuorille aikuisille, jotka tarvitsevat tukea itsenäistymiseen. Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi emme julkaise palvelun nimeä emmekä palvelun tarjoavaa kuntaa. Opinnäytetyössämme asumisyksiköllä tarkoitetaan tutkimuskohteena ollutta tehostetun tuen asumispalveluyksikköä.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman 2012–2015 kärkiä olivat osallisuus, yhdenvertaisuus ja arjenhallinta. Opetus- ja kulttuuriministeriön, nuorisoasiain neuvottelukunnan ja nuorisotutkimusverkoston teettämä Nuorisobarometri 2015 arjenhallinnan näkökulmasta julkaistiin 27.1.2016. Ajankohtaisuutensa vuoksi opinnäytetyömme sosiaalipedagogiseksi viitekehykseksi valikoitui juurikin arjenhallinta.

Esittelemme myös syrjäytymisen tematiikkaa, sillä puutteelliset arjenhallintataidot ovat merkittävässä roolissa syrjäytymisen kierteessä. Asumisyksikössä asuu lastensuojelun taustaisia ja autismin kirjon nuoria. Suurimmassa syrjäytymisriskissä kaikista huostaanotetuista nuorista, ovat monia sijoitus - tai laitospaikkoja läpikäyneet nuoret miehet (Myrskylä 2012: 8). Autismin kirjon ominaispiirteet vaativat usein elinikäisiä tukitoimia. Ilman valtakunnallisia linjauksia ja Käypä hoito- suosituksia autismin kirjon henkilön hoito- ja palvelupolku ei ole turvattu. Tämä lisää autismin kirjon henkilön riskiä syrjäytyä. (Norvapalo 2016). Kohdennetut tukitoimet, kuten opinnäytetyömme asumisyksikkö, edustaa yhteiskunnan vastuunottoa erityistarpeisten nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä.

Työssämme esittelemme ensin asumispalveluita ja nuoruutta elämänvaiheena. Sen jälkeen käsittelemme arjenhallintaa ja käymme läpi syrjäytymisen käsitettä. Työn teoreettisen osuuden jälkeen siirrymme avaamaan opinnäytetyömme menetelmällisiä ratkaisuja ja tuloksia. Aineisto on kerätty teemahaastattelemalla asumisyksikön asukkaita.

2 Asumispalvelut ja nuoruus

Tässä opinnäytetyössä tutkimme tehostetun tuen asumispalvelun (myöhemmin tässä opinnäytetyössä asumisyksikkö) asukkaita. Kyseinen asumisyksikkö on kunnan tuottama palvelu ja sen toiminta on perustettu nuorten itsenäistymisen tukemiseksi. Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi emme julkaise asumisyksikön nimeä emmekä palvelun tarjoavaa kuntaa. Tässä kappaleessa kerrotaan asumispalveluista yleisesti sekä tarkemmin tutkittavan asumisyksikön toiminnasta ja asiakkuudesta sekä nuoruudesta elämän vaiheena.

2.1 Yhteiskunta itsenäisen asumisen mahdollistajana

Lapsuudenkodista poismuuttoon ajavana tekijänä on usein nuoren oma halu itsenäistyä ja saada etäisyyttä vanhempiin. Omaan asuntoon muuttaminen onkin olennainen osa nuoruuden kehitysprosessia. (Salonen 2014: 66, 80-81.) Suomessa yhteiskunta mahdollistaa omaan asuntoon muuttamisen jo nuorella iällä erilaisten tukimuotojen turvin. (Aapola – Ketokivi 2014: 15). Jokaisella nuorella on oikeus turvalliseen asumiseen. Nuoren osallisuuden lähtökohta on turvallinen koti, mistä käsin hän voi rakentaa tulevaisuuttaan. Ilman kotia nuori ei pysty sitoutumaan esimerkiksi opintoihin tai työhön, siksi turvallisen asumisen varmistaminen on ensisijaista nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Nuoret, jotka tarvitsevat erityistä tukea itsenäiseen asumiseen voivat saada tukea sosi-aali- ja terveysalan moniammatillisesta palveluverkostosta.

Asumisen haasteita voivat olla mm. epäonnistunut taloudenhallinta tai häiriökäyttäytyminen. Ongelmiin johtanut syy voi olla esimerkiksi nuori ikä, vähäinen luonnollinen verkosto sekä oppimisen ja hahmottamisen vaikeudet. (Aaltonen 2011: 87-89.) Nuorisotakuun (2015: 11-12) kyselyssä kunnat arvioivat tärkeimmäksi tehtäväksi nuorten palvelujen saatavuuden, toiminnan joustavuuden ja niiden kehittämistyön turvaamisen.

Nuorten asuin- ja elinolosuhteiden turvaamiseen liittyvä keskeinen lainsäädäntö löytyy nuorisolaista. Nuorisolain (72/2006) tavoite on turvata nuorten kasvun ja itsenäistymisen tuki, edistää nuorten osallisuutta ja parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Lain lähtökoh-tina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus, tasa-arvo, monikulttuurisuus, ter-veet elämäntavat ja elämän kunnioittaminen.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittää, että asumispalveluja tulee järjestää henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua asumisessa tai sen järjestämisessä. Lain mukaan asumispalvelun muotoja ovat tuettu asuminen, palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Tuettu asuminen on kevyin palvelumuoto, jossa henkilö saa tukea itsenäiseen asumiseen tai siihen siirtymisessä. Palveluasuminen on sellaisille henkilöille, jotka tarvitsevat hoitoa ja huolenpitoa ja siihen soveltuvan asunnon. Tehostettu palveluasuminen on henkilöille, joilla huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Huolenpidon lisäksi tehostettuun tukeen sisältyvät tarvittaessa toimintakykyä ylläpitävä ja edistävää toiminta, ateriat-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Lisäksi on huomioitava, että pelkkä huone ei ole asunto. Asunnolla tarkoitetaan asukkaan hallussa olevaa tilaa, jossa on vähintään yhden asuinhuoneen lisäksi keittiö- ja wc-tilat. Yhteisöllisessä asumisessa henkilökunnan käytössä olevat tilat kuuluvat palvelutiloihin, ei asukkaan omiin tiloihin. (Vammaispalvelujen käsikirja 2016.)

2.2 Asumisyksikön asiakkuus

Suomalainen sosiaali- ja terveyshuollon palveluverkosto on laaja, ja sitä on kritisoitu sirpaleiseksi ja sen turvaverkon aukkoja liian suuriksi. Palveluihin hakeutuminen ei ole itsestään selvää; osa ei uskalla, osaa tai kykene, osa ei halua. (Helsingin Sanomat 2013; Aaltonen, Berg, Ikäheimo 2015.) Palveluverkoston hajanaisuus iskee kipeimmin sellaisiin nuoriin, joilla palvelutarve on suurta. Ikä voi katkaista nuorelle tärkeän tukitoimen yllättäen, kun palvelu siirtyy nuorten palveluista aikuisten palveluihin tai kun esimerkiksi lastensuojelun asiakassuhteen kautta saatu jälkihuollon tukitoimet päättyvät 21 vuoden iässä. (Lastensuojelun käsikirja 2015.) Erityistarpeisen nuoren siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen luo hyvin paljon haasteita nuorelle itselleen sekä yhteiskunnalle. Palveluiden katkonaisuus ja "luukusta toiseen"- malli voi lisätä huono-osaisuutta, vaikka tavoitteet olisivatkin päinvastaiset. Tutkimuksemme asumisyksikön tarjoama tuki on ainutlaatuisista, sillä se ei määritä asiakassuhteille maksimiaikaa. Asiakassuhde säilyy niin pitkään, kuin sen katsotaan olevan asiakkaalle hyödyksi. (Asumispalvelun johtaja 2015.)

Opinnäytetyömme asumisyksikkö on tehostetun tuen asumispalvelu nuorille aikuisille, jotka tarvitsevat tukea itsenäistymiseen. Asukkaat valikoituvat yksikköön SAS-ryhmän kautta, jonne alueellinen sosiaalityöntekijä laittaa esityksen asiakkaan asumispalvelun tarpeesta. Osalla asukkaista on monimuotoisesti haasteellinen tausta, johon liittyy mm. lastensuojelun asiakkuus, osa kuuluu autismin kirjoon. Heidän kohdallaan palvelupolku

on katkennut tai erityistarpeille kohdennettua palvelupolkua ei ole olemassa. Asiakkuuden aluksi asukkaan kanssa tehdään alkukartoitus ja yhteistoimintasopimus. Alkukartoituksessa asukas ja mahdollinen läheinen voivat kertoa, missä asioissa nuori tarvitsee tukea. Yksikössä asumisen ajan ohjaajat käyvät yhdessä asukkaan kanssa keskustelua tavoitteista, jotka sovitaan yhdessä ja päivitetään tarpeen mukaan. Asukkaat saavat tukea kaikissa eri elämäntilanteissa: talousapua, asiointiapua, ohjausta siivoamiseen, ruoanlaittoon ja muuhun oman kodin kunnossa pitämiseen sekä terveydenhoitoon ja lääkahoitoon liittyvissä asioissa. Lisäksi ohjaajan kanssa asukas voi etsiä itselleen työtä, opiskelupaikkaa tai päivätoimintaa. Ohjaajat ohjaavat ja tukevat tarvittaessa asukkaita myös mm. päihde- ja mielenterveyspalveluihin. Tukimuotoon kuuluu ympärivuorokautinen valvonta. Yksikön asiakkuus sisältää asukkaan oman asuinhuoneiston ja edellyttää sitoutumista yhdessä sovittuihin, ohjaussuunnitelmaan kirjattuihin toimiin yhteistyössä ohjaajien kanssa. (Asumisyksikön johtaja 2015.)

2.3 Nuoruuden kehitysvaiheet

Lainsäädännöstä löytyy ainakin kolme erilaista rajausta sille, mihin ikähaarukkaan nuoruus sijoittuu. Nuorisolain (2006/72) mukaan nuorilla tarkoitetaan kaikkia alle 29-vuotiaita, lastensuojelulain (2007/417) mukaan 18-20 -vuotiaita ja sosiaalihuoltolain (2014/1301) mukaan nuorella tarkoitetaan 18-24 -vuotiaita. Kehityspsykologian mukaan nuoruus kuuluu 12-22 ikävuoteen (Aalberg – Siimes 2007: 67).

Kehityspsykologiassa nuoruusiän katsotaan sijoittuvan 12-22 ikävuoden väliin. Nuoruuden tehtäviä ovat mm. nuoren itsenäistyminen, aikuisen persoonallisuuden muotoutuminen, ystävyys- ja parisuhteiden luominen sekä uravalinta. Lapsuudesta irtaantuessaan nuori hakee turvaa, tukea ja samaistumista ikätovereistaan vanhempiin turvautumisen sijasta. Nuoruus on emotionaalisen myllerryksen ja muutoksen aikaa, jolloin nuoren identiteettikehityksen lisäksi keho ja seksuaalisuus ovat jatkuvassa muutoksessa. Nuoruusajan voi jakaa karkeasti kolmeen peräkkäiseen vaiheeseen, jotka ovat varhaisnuoruus (12-14v), varsinainen nuoruus (15-17v) ja jälkinuoruus (18-22v). Varhaisnuoruudessa nuori reagoi kehossaan tapahtuviin muutoksiin ja tunne-elämä on varsin kuohuvaa. Varsinaisessa nuoruudessa seksuaalisuuden kehitys on keskeistä ja nuori kapinoo irti vanhemmistaan. Jälkinuoruudessa aiemmat vaiheet jäsenyvät ja nuoren identiteetti saavuttaa aikuisen pysyvemmän persoonallisuuden. Jälkinuoruudessa nuo-

ren tulevaisuuden suunnittelutaidot ja empatiakyky ovat kehittyneet siten, että nuori hahmottaa itsensä perhettä laajempaan kokonaisuuteen, osaksi yhteiskuntaa. Nuori ottaa vastuuta sekä itsestään ja ympäristöstään että yhteiskunnan jäsenenä toimimisesta. Onnistuneen kehitysprosessin myötä nuori kykenee huolehtimaan itse itsestään. (Aalberg – Siimes 2007: 67-71.)

Onnistuneen itsenäistymisen merkkejä ovat hyvät arjenhallintataidot. Nuori ymmärtää ihmissuhteiden tärkeyden, hallitsee rahankäytön myös tiukoissa tilanteissa, osaa tehdä ruokaa ja asioida virastoissa sekä huolehtia tärkeistä tehtävistä kuten laskuista, terveydestä ja siisteydestä. (Friis – Eirola – Mannonen 2004: 24–25; Hermanson 2010.) Nuoruus kehittää ihmisen ymmärrystä omista kyvyistä ja tarpeista. Naiivi lapsenusko kaikkivoipaisuuteen hävlenee ja nuori oppii puhumaan ongelmistaan ja pyytämään apua sen sijaan että siirtäisi ongelmia sivuun. (Myllykoski – Melamies – Kangas 2004.) Hermanson (2010) muistuttaakin, että nuoren ei tarvitse yrittää pärjätä yksin, sillä aikuisenakin on lupa tarvita apua. Itsenäisyydellä ja yksin jäämisellä on ero.

Aapola ja Ketokivi (2014) kritisoivat teoksessaan “Polkuja ja poikkeamia - Aikuisuutta etsimässä” sitä käsitystä, jolla yleisesti kuvataan nuoruutta siirtymäksi tai siirtymien jatkumoksi, joka tähtää lopulliseen ja pysyvään päämäärään eli aikuisuuteen. Kritiikki osuu myös siihen käsitykseen, että siirtymäprosessit olisivat ennustettavia ja ennalta määrättyjä sekä siihen, että siirtymän tuloksessa olisi kyse vain yksilön ratkaisuista. Erilaiset siirtymäprosessit ovat sidonnaisia nuoren taustaan ja elinympäristöihin, ja eikä nyky-yhteiskunnassa ei ole itsestään selvää, mitä aikuisuudella edes tarkoitetaan.

Salosen (2014) mukaan nykyisessä individualistisessa yhteiskunnassamme ihannehenkilö on itsenäinen ja mitä nuorempa itsestään huolehtii, sen ihailtavampi hän on. Nuori joutuu jo varhain tekemään elämänsä suuntaa ohjaavia suuriakin päätöksiä, opiskelu- ja urasuunnitelmien vuoksi suomalaiset nuoret muuttavat jo varhain pois lapsuudenkodista ja joutuvat kohtaamaan itsenäisyyden tuomat vastuut ja velvollisuudet. Toisaalta nuoruus on myös pitkittynyt ja aikuisuuden käsitys hämärtynyt. Myös Aalberg ja Siimes (2007) ovat huomioineet nuoren kehitysprosessiin vaikuttavia ulkoisia tekijöitä. Heidän mukaansa nuoren kehityksen tulisi tapahtua huolehtivassa ja turvallisessa ympäristössä, jossa nuori saa kokea välittämistä ja tuntea olevansa hyväksytty.

3 Arjenhallinta ja syrjäytyminen

Arjenhallinnan monisäikeinen käsite on hyvin laaja, eikä siitä ole kovinkaan paljon tutkimustietoa, siksi arjenhallintaa määritellään usein sen lähikäsitteen elämänhallinnan kautta. Yleisesti sen voidaan katsoa tarkoittavan hallinnan tunnetta ja vastuunkantoa elämän eri osa-alueilla. (Similä 2012.) Esittelemme näkemyksiä arjenhallinnasta tutkimusten, sekä kahden eri arjenhallinnan mallin kautta. Kieliasussa on huomionarvoista, että tutkimuksissa ja Haverisen arjenhallinnan mallissa käytetään muotoa ”arjenhallinta” ja Kota ry:n mallissa ”arjen hallinta”. Tässä opinnäytetyössä käytämme ”arjenhallinta” -muotoa.

3.1 Arjenhallinta

Kokonaisvaltaisen määritelmän puuttuessa arjenhallintaa kuvataan usein erilaisten negatiivisten kautta. Toisin sanoen arjenhallinta ja erityisesti sen puute määritellään usein sen kautta, mitä seuraa jos yksilön arjenhallinta ei ole riittävää. Seuraamuksia ovat mm. maksuhäiriömerkinnät, pitkällinen turvautuminen toimeentulotukeen, köyhyysrajan alapuolella eläminen, päihteidenkäyttö, lastensuojelun toimenpiteet kuten sijoittaminen kodin ulkopuolelle, itsemurhat ja terveysongelmat. Arjenhallintataitojen on todettu olevan sidoksissa sosioekonomiseen taustaan ja olevan sitä myötä periytyviä. Arjenhallinnan puute siis edesauttaa syrjäytymisen riskiä. Noidankehän lailla arjenhallintaa vaikeuttaa kasautuvat ongelmat eli monimuotoinen huono-osaisuus ja syrjäytyminen. Arjenhallinta on hallinnan tunnetta; kasautuvat ongelmat voivat tuhota nuorelta uskon omiin kykyihin hallita oman elämän suuntaa. (Similä 2012.)

Nuorisobarometrin tutkimuksessa arjenhallintaa lähestytään hyödyntäen Allardtin hyvinvointiteoriaa. Allardtin teoriassa hyvinvointi koostuu kolmesta ulottuvuudesta; ”having” edustaa taloudellista elintasoja, ”loving” sosiaalisia suhteita, sekä ”being” ja ”doing” itsensä toteuttamista ja arjen käytännön toimia. Kouluttamattomilla nuorilla ja lapsuudenperheen ristiriidoista kärsineillä nuorilla käytännön arjenhallinta (”doing”) ilmenee heikompana kuin muilla nuorilla. Myös koulutustasolla ja taloudenhallinnalla (”having”), havaittiin yhteys. Toimeentulotuen saaminen on yleisempää vain perusasteen suorittaneilla. Sen sijaan taloudenhallinnan subjektiivinen kokemus on nuorilla varsin sama kou-

lutuksesta riippumatta. Myös "loving"-alueella lapsuudenperheen ongelmat, erityisesti alkoholismi, ovat yhteydessä arjen haasteisiin. Haasteet ilmenevät yksinäisyyden kokemuksina ja vaikeuksina ihmissuhteissa. Perhe on lapsen ja nuoren ensisijainen kehitysympäristö. Kehitysympäristöön vaikuttavat olennaisesti perheen sosioekonominen asema, mielenterveys- ja päihdeongelmat ja sosiaaliset ongelmat. Kasautuva huonosuosisuus vaikuttaa negatiivisesti nuoren taitoihin arjenhallinnan eri osa-alueilla. (Kestilä – Kauppinen – Karvonen 2015.)

Lapsuudenperheen ongelmat eivät kuitenkaan suoraan ja yksiselitteisesti johda arjenhallinnan puutteisiin. Lapsuuden olot ja tulevaisuuden hallintataidot kytkeytyvät toisiinsa moniulotteisten yhteyksien kautta. Yhteyksiin vaikuttavat yksilön eri kokemukset ja henkilön persoonalliset ominaisuudet. (Kestilä – Kauppinen – Karvonen 2015.) Lisäksi Valdemar Kallunki (2015) nostaa esille myönteisten tulevaisuusodotusten vaikutuksen nuoren hyvinvoinnin tukijana. Nuoren käsitys oman tulevaisuuden mahdollisuuksista koostuu kolmiosaisesta kokonaisuudesta; aiemmista kokemuksista, käsityksestä nykyisestä elämäntilanteesta ja oman tulevaisuuskuvan kuvitelmasta. Positiivinen tulevaisuuskäsitys vaikuttaa nuoren terveys- ja riskinottovalintoihin ja ohjaa näin arjenvalintoja.

Nuorten omassa määrittelyssä arjenhallinta tarkoittaa ensisijaisesti mielekästä arkea ja sen lisäksi rutiineista selviytymistä, oman talouden hallintaa ja erilaisia omaan fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen liittyvien asioiden hoitoa. Arjenhallinnan voi siis käsittää yksilön tunteeksi siitä että henkilö itse pystyy tekemään omaa elämää koskevia ratkaisuja ja kykenee vaikuttamaan toiminnan suuntaan. (Similä 2012; Korvela – Nordlund 2015.) On kuitenkin huomioitava, että henkilön oma subjektiivinen käsitys omista mahdollisuuksista ja taidoista ei aina vastaa ympäristön käsitystä vallitsevasta todellisuudesta. Nuori voi joko yli- tai aliarvioida kykyjään ja lisäksi asiantuntijan objektiivinen tai viranomaisen normatiivinen käsitys voi poiketa suurestikin yksilön käsityksistä. (Lempinen 2010.)

3.2 Arjenhallinnan malleja

Arjenhallinnalle on luotu myös malleja. Esittelemme tässä Liisa Haverisen väitöskirjassaan luoman mallin sekä Kota ry:n kehittämän arjen hallinnan mallin.

Haverisen (Haverinen – Saarilahti 2009) mallissa arjenhallintaa katsotaan kotitalouden näkökulmasta ja se on pilkottu useisiin eri osa-alueisiin. Jaottelun osiot ovat: 1. ulkoinen

ja sisäinen arjenhallinta; 2. kolmiosainen vuorovaikutuksellinen arjenhallinta; ja 3. toiminnan päämäärään perustuva kolmiosainen arjenhallinta.

1. Ulkoinen arjenhallinta kuvastaa näkyviä puolia, kuten kodin siisteyttä ja ruoanlaittotoimia. Sisäinen arjenhallinta kuvastaa taas yksilön kykyä tehdä arvovalintoja ja solmia arvostavia ihmissuhteita.

2. Vuorovaikutuksellinen arjenhallinta jakautuu kolmeen osaan:

Instrumentaalinen vuorovaikutus on tietotaitoa arjen teknologiasta ja tekniikasta, esimerkiksi osaamista pyykinhuollosta ja laskujen maksamisesta.

Strategisessa vuorovaikutuksessa kanssakäyminen keskittyy toiminnan organisointiin. Se kuvastuu kykyä tehdä suunnitelmia, delegoida tehtäviä ja rutiinien hallintana.

Kommunikatiivinen vuorovaikutus pyrkii tasavertaiseen kohtaamiseen ja neuvotteluun. Sen tavoitteena on eettinen ja yhteisön huomioiva toiminta.

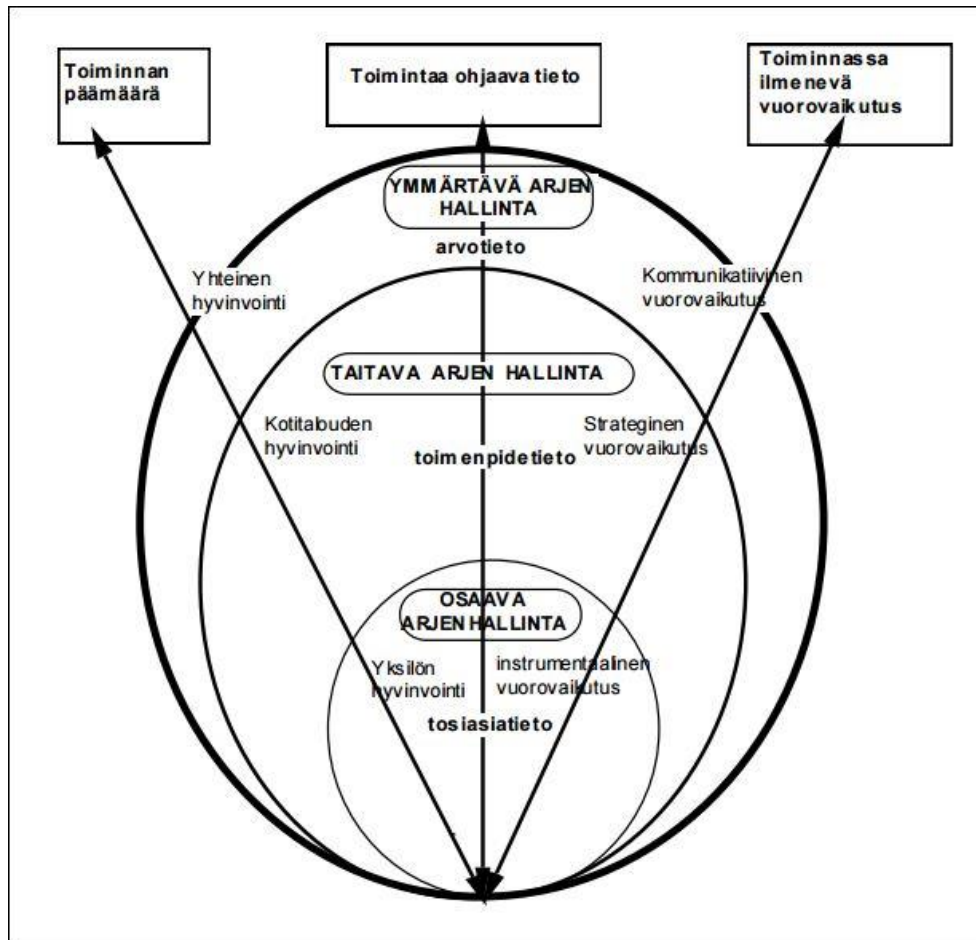
3. Toiminnan päämääriä ovat osaava, taitava ja ymmärtävä. Toiminnan päämäärä on jatkuvassa vuorovaikutuksessa yksilön tietotaitoihin. Kehittyvät taidot ja tiedot muokkaavat päämääriä ja päämäärät pakottavat tietojen ja taitojen kartuttamiseen.

Osaavassa arjenhallinnassa tietotaidot liittyvät itseen. Henkilöllä on nälkä ja hän osaa tehdä itselleen ruoka-annoksen tyydyttääkseen tarpeensa.

Taitavassa arjenhallinnassa tietotaidot huomioivat lähiympäristön. Henkilö huomioi myös muiden perheenjäsenten nälän ja osaa tehdä ruoka-annoksen, joka tyydyttää kaikkien perheenjäsenten ravinnontarpeen.

Ymmärtävässä arjenhallinnassa henkilö tekee ruoka-aineiden valinnassa eettisiä päätöksiä. Hän neuvottelee ja huomioi perheenjäsenten toiveiden kanssa ja pohtii myös yhteiskunnallisia tai eettisiä valintoja kotitalouden ruokailussa.

Mikäli arjen osa-alueet jäävät yksilön kokemusten ulottumattomiin, arjenhallinta voi olla puutteellista ja heikkoa. (Haverinen – Saarilahti 2009.)

Kuvio 1. Haverisen arjenhallintamalli

Kota ry:n arjen hallinnan malli jakautuu neljään osaan. Osat ovat 1. fyysinen koti, 2. kodin ylläpito, 3. kodin vuorovaikutus ja 4. sisäinen koti:

1. Fyysinen koti edustaa konkreettista tilaa, seiniä, ympäristöä, reittejä.
2. Kodin ylläpito tarkoittaa arkielämän tietotaitoja, kuten ajankäyttöä, ruokahuoltoa, hygienianhoitoa, rutiineja.
3. Kodin vuorovaikutus sisältää sosiaalisia taitoja ja suhteita sekä kodin sisällä että sen ympäristössä. Vuorovaikutuksen hallitseminen vahvistaa irtautumista vahingollisista riippuvuuksista ja mahdollistaa itsenäisen päätöksenteon.
4. Sisäinen koti edustaa yksilön henkilökohtaista kokemusmaailmaa, menneisyyttä, tulevaisuuden haaveita, arvoja ja osallisuuden tunnetta.

Nämä neljä keskenään sisäkkäistäkin osa-aluetta muodostavat Kota ry:n kehittämän mallin mukaan kokonaisuuden arjenhallinnasta. (Lempinen 2010.)

Haverisen ja Kota ry:n mallit tukevat toisiaan. Ne eivät sisällä keskenään ristiriitoja ja molemmissa todetaan arjenhallinnan eri osa-alueiden kulkevan keskenään limittäin. Haverisen ulkoinen arjenhallinta heijastaa samoja teemoja kuin Kota ry:n fyysinen koti ja kodin ylläpito. Toisaalta Kota ry:n kodin ylläpito vastaa Haverisen instrumentaalista ja strategista vuorovaikutusta. Kodin vuorovaikutus käsittelee samoja asioita kuin Haverisen strateginen ja kommunikatiivinen vuorovaikutus. Sisäinen koti sisältää Haverisen ajatuksen sisäisestä, ymmärtävästä ja kommunikatiivisesta arjenhallinnasta. Mallit puhuvat siis samaa kieltä, mutta jäsentävät arjenhallintaa eri tavoin.

Eri mallien, tutkimusten ja nuorten omien käsitysten mukaan arjenhallinnan keskeisiksi teemoiksi nousevat taloudenhallinta, arjen askareet ja valinnat, sosiaaliset suhteet, kytkökset ympäristöön, arjen mielekkyys ja tulevaisuuden uskomukset. Arjen askareita ja valintoja on esimerkiksi siivous ja terveydenhoito. Mielekkyyttä kuvastaa henkilön itseilmaisun tyydyttämisen mahdollisuus, esimerkiksi harrastukset. Kytökset ympäristöön näyttäytyvät osallisuutena muun muassa opinnoissa tai töissä ja palvelujen hyödyntämisessä.

3.3 Syrjäytyminen

Syrjäytymistä käytetään käsitteenä paljon yhteiskunnallisissa keskusteluissa, joissa puhutaan huono-osaisuudesta ja marginaalissa elävistä ihmisistä. Huono-osaisten nuorten suhteen syrjäytyminen käsitteenä on haasteellinen, koska nuori voi itse kokea hyvinkin vahvaa osallisuutta omassa lähipiirissään. (Äärelä 2012: 43.) Koska syrjäytymiselle ei ole yhtä selkeää määritelmää, myös arviot syrjäytyneiden määrästä on vaihdellut viime vuosina eri määritelmien mukaan 14 000-100000 henkilön välillä. Myrskylä (2012) arvioi EVA-analyysin perusteella Suomessa olevan noin 51 300 syrjäytynyttä. Vaarana on, että ihminen menettää yksilöllisyytensä "syrjäytynyt nuori"- käsitteen vuoksi. Julkinen keskustelu korostaa usein nuoren omaa vastuuta tai päinvastoin laittaa nuoren uhrin asemaan.

Järvisen ja Jahnukaisen mukaan (2001: 134- 135) syrjäytymistä voidaan kuvata etenevän prosessin tavoin seuraavien viiden vaiheen kautta:

1. ongelmia kotona ja koulussa
2. epäonnistuminen koulussa
3. heikko asema työmarkkinoilla
4. taloudelliset ongelmat ja riippuvuus yhteiskunnasta
5. elämänhallinnan ongelmat, päihde- ja mielenterveysongelmat ja rikollisuus.

He tuovat esille myös mallia kohtaan herännyttä kritiikkiä. Malli sisältää oletuksen siitä, että prosessi etenee ennalta määrättyllä tavalla sen jälkeen, kun se on lähtenyt liikkeelle. Kuitenkin vaikuttamalla näihin eri haasteisiin on mahdollista pysäyttää nuoren syrjäytymiskierre. (Järvinen – Jahnukainen 2001: 134- 135.) Opinnäytetyömme asumisyksikön moniammatillinen yhteistyö mm. asukkaan sosiaalityöntekijän, koulun tai tuetun työtoiminnan yhteyshenkilöiden, sekä mahdollisten lähiomaisten, kanssa pyrkii ennaltaehkäisemään mainittuja syrjäytymisprosessin ulottuvuuksia.

3.4 Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret

Aina nuoren oikeus turvattuun kasvuympäristöön ei toteudu. Tästä äärimmäisenä esimerkkinä ovat lastensuojelun huostaanotto-toimenpiteet. Suomalaisten tilastojen mukaan huostaanottoon liittyy useita syitä. Vaikuttaviksi tekijöiksi on mainittu mm. riittämätön vanhemmuus, vanhempien päihteidenkäyttö, perheristiriidat ja vanhempien uupumus tai avuttomuus. (Heino 2009: 64-66). Huono-osaisuudesta kärsivä nuori on vaarassa ajautua sellaisiin tilanteisiin ja sosiaalisiin kuvioihin, jotka viettävät kohti uusia ongelmia. Vanhat ongelmat ruokkivat uusia ja päinvastoin. Tässä tapauksessa nuoruuden kehitys voi pysähtyä ja itsenäistymisestä tulla haastavaa, jopa voimavaroja ylittävä ongelma. Kehitysprosessin pysähtyneisyydellä on vahvat seuraamukset koko nuoren tulevaisuudelle. (Aalberg – Siimes 2007.)

Kodin ulkopuolelle sijoitetuista nuorista suurimmassa riskissä syrjäytyä ovat pojat, joilla on taustalla monta sijoituspaikkaa laitoshoidossa. Kaikista huostaanotetuista nuorista vain kymmenen prosenttia suorittaa lukion. Muista nuorista luku on yli puolet. Huostaanotetuista pojista kolme neljäsosaa on pelkän peruskoulun tuoman koulutuksen varassa,

mikä nostaa heidän syrjäytymisen riskiään merkittävästi. Muita huomioita huostaanotettujen nuorten elämästä on ulkopuolisuus kaikilla elämänalueilla, jopa asunnottomuus. Huostaanoton taustalla on usein omien vanhempien heikko-osaisuus - syrjäytyminen on vahvasti periytyvää. Noin puolet vanhemmista ovat itsekin ulkopuolisia tai työttömiä. Sijoitettujen nuorten syrjäytymisen syyt ovat siis vahvasti kytköksissä omaan lapsuuteen sekä heidän perheidensä laaja-alaisiin ongelmiin.

(Myrskylä 2012. 8-10)

3.5 Autismin kirjo

Autismin kirjoon kuuluvia henkilöitä on arvioiden mukaan noin prosentti väestöstä. Autismin kirjo on laaja ja siihen liittyvät neurobiologiset kehityshäiriöt ja niiden vaikutukset arjessa selviytymiseen vaihtelevat suurestikin eri henkilöillä. Autismin kirjolle olennaisia piirteitä on kommunikaation poikkeavuudet, erityisyys sosiaalisessa kanssakäymisessä ja joskus vahvakin strukturoinnin tarve arjessa. Yleistä on myös aistiyli ja -aliherkkyudet ja motorinen kömpelyys. Autismin kirjon henkilöillä voi usein olla useampi diagnoosi päällekkäin, esimerkiksi Aspergerin syndrooma ja ADHD. Lisäksi autismin kirjoon diagnosoiduilla henkilöillä esiintyy usein diagnoosiin kuulumattomia häiriöitä. Tällaisia häiriöitä ovat esimerkiksi mieliala- ja ahdistuneisuushäiriöt sekä syömishäiriöt. (Autismisäätiö n.d.)

Aspergerin oireyhtymän liitetään erikoisuudet kommunikaatiossa, yksittäiset hyvin tiiviit kiinnostuksen kohteet ja rutiininomaisuus käytöksessä. Se vaikuttaa usein myös stressinsietokykyyn ja vuorokausirytmiiin. Aspergerin syndrooman arvioidaan olevan 2-5%:lla, joista enemmistö on poikia. (Autismisäätiö n.d.)

Tiedon lisäämisellä autismin kirjosta ja oikeanlaisilla tukitoimilla, henkilöiden vahvuuksia voidaan kasvattaa ja heidän erityispiirteitään ja osaamistaan voidaan hyödyntää esimerkiksi työelämässä. Autismin kirjon henkilö ei siis automaattisesti putoa diagnoosinsa vuoksi palveluverkoston varaan. Autismin kirjon henkilö kykenee olemaan aktiivinen subjekti yhteiskunnassamme kuten kuka tahansa muukin. (Autismisäätiö n.d.) Ilman tukitoimia autismin kirjon henkilöt ovat vaarassa syrjäytyä. Suomessa ei ole autismin Käypä hoito -suosituksia, jolla turvattaisiin yhdenmukainen hoito- ja palvelupolku autismin kirjon henkilöille. Tietoisuus autismin kirjosta on lisääntynyt, mutta yhä nyky-päivänä autismin kirjon henkilöillä on haasteita saada tarvitsemaansa tukea ja palveluita, sekä päästä koulutukseen ja työllistyä. (Norvapalo 2016.)

4 Menetelmälliset ratkaisut

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jossa aineiston tuottamisen tapana käytimme haastatteluja. Valitsimme teemahaastattelun, joka on yksi yleisimmistä tutkimushaastattelun muodoista (Vilkkä 2015: 124). Teimme laadullisen tutkimuksen, sillä opinnäytetyömme tarkoitus on ymmärtää ilmiötä. Tutkittava ilmiö on huono-osaisten nuorten arjenhallinta. Anoinme palvelun tarjoavan kunnan sosiaalivirastosta tutkimusluvan teemahaastatteluihin. Toteutimme haastattelut haastateltavien ehdoilla yksilöhaastatteluina. Haastattelu oli vapaaehtoinen, eikä haastateltuja henkilöitä voida tunnistaa valmiista tuotoksesta. Tulokset analysoimme teemoittelulla.

4.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä tutkimme asumisyksikössä asuvien nuorten arjenhallinnan kokemuksia asumispalveluympäristössä. Nuorten arjenhallinta oli vuonna 2015 lapsi- ja nuorisopoliitiikan kärkihankkeita. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012). Suomessa valtaosa nuorisosta voi hyvin, mutta hyvinvointi jakaantuu yhä radikaalimmin. Osa menestyy entistä paremmin ja vähemmistöön jäävä toinen osa ajautuu yhä useampien ongelmien kierteeseen, mistä usein seuraa huono-osaisuutta ja marginalisoitumista. (Aalberg – Siimes 2007: 137; Similä 2012).

Opinnäytetyömme asumisyksikkö on perustettu itsenäistymisen tueksi nuorille, jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Nuorisobarometrin tutkimuksen mukaan huono-osaisista taustoista tulevia nuoria on tutkittu vähän ja heidän saavutettavuutensa on haastavaa. Suuriin nuorisotutkimuksiin osallistuvat nuoret eivät välttämättä edusta marginaalin nuoria, eikä näin ollen ole päästy kuulemaan erilaisissa lähtökohdissa elävien nuorten ääntä. (Myllyniemi 2015.)

Opinnäytetyön tavoite on kuulla nuoria oman elämänsä asiantuntijoina ja kerätä kokemuksellista tietoa nuorten arjenhallinnasta ja palvelutarpeesta seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Millaisia kokemuksia nuorilla on arjenhallinnasta?

2. Kohtaako asukkaiden palvelutarve ja asumisyksikön palvelu?

4.2 Osallistujat

Haastateltavaksi kutsuttiin alun perin asumispalvelun 18- 25 -vuotiaita nuoria aikuisia, joiden palveluun sitoutumisen henkilökunta määritteli heikoksi. Vastaajakadon vuoksi laajensimme haastateltaviksi kutsuttaviksi kaikki kyseisessä palveluasumisyksikössä asuvat henkilöt. Haastateltavaksi ilmoittautui 4 asukasta. Asumisyksikön asiakkuuden syntyyn vaikuttavat monet tekijät. Haastateltavien itse kertomia taustatekijöitä asiakkuuksille ovat mm. autismin kirjo, lastensuojelutausta, mielenterveysongelmat ja yleisesti arjessa selviytymisen haasteet. Yhteistä haastateltavilla on täysi-ikäisyys, 22- 35 -vuotiaita, ja asiakkuus tehostetusti tuetussa asumispalveluyksikössä. Nuorisobarometrin toimittajan Sami Myllyniemen (2015) mukaan vastaajahalukkuus on ominaisuus. 17-paikkaisesta asumisyksiköstä neljä osallistui haastatteluun. Näin ollen saatuja tuloksia ei voi yleistää koko perusjoukkoon.

4.3 Teemahaastattelut

Tässä haastattelututkimuksessa, kuten laadullisissa tutkimuksissa yleensäkin, mielenkiintomme kohdistuu haastateltavien näkemyksiin ja kokemuksiin. Lähestyimme haastateltavia asumisyksikön esimiehen kautta. Lähetimme asukkaille yhteydenottokirjeet. Korostimme yhteydenottokirjeessä, että haastattelu on vapaaehtoinen ja haastateltavalla on oikeus kieltäytyä siitä missä vaiheessa tahansa. Kerroimme myös, ettei haastateltavia voi tunnistaa lopullisesta työstä, eikä vastaaminen tai vastaamatta jättäminen vaikuta palveluihin. Asumisyksikön esimies informoi meitä asukkaiden osallistumishalukkuudesta. Haastateltaviksi suostuneet saivat allekirjoitettavaksi suostumusasiakirjan, jossa nämä oikeudet ovat kirjallisena. Haastattelut äänitettiin ja äänitteet tuhottiin litteroinnin jälkeen. Toteutimme äänitteiden purun peruslitteroinnilla. Litteroimme puheen peruskielillä ja jätimme pois täytesanat. Rajasimme sanatarkasta litteroinnista myös tutkimuksen kannalta epäolennaiset rönsyilevät aihealueet. Kirjasimme tämän litterointiin esim. näin: "haastateltava kertoo erään instituution historiasta" tai "haastateltava pohdiskelee eräi-

den toimintayksiköiden uusia nimiä”. Litteroinnin jälkeen toteutimme teemoittelun vanhanaikaisella kynä-ja-paperi -tekniikalla. Teemoittelussa hyödynsimme värikoodausta. Aineisto ei ollut kovinkaan laaja, joten manuaalinen teemoittelu oli siksi mahdollinen.

Haastatteluja ei kuullut tai käsitellyt muut kuin tätä opinnäytetyötä tekevät henkilöt. Selvitimme haastateltavien mahdolliset sosiaaliset edunvalvojat haastattelulupaa varten; haastateltavilla ei ollut sosiaalisia edunvalvoja. Pyrimme välttämään haastattelun kuormittavuutta pitämällä haastattelut tarpeeksi lyhyinä ja käsittelemällä pääasiallisesti ulkoisia arjenhallinnan teemoja. Haastattelurungon teemat poimittiin arjenhallinnan teoriasta. Teemat ovat henkilön taustat, arki, ihmissuhteet, taloudenhallinta, asumisyksikkö ja tulevaisuus. Kullakin pääteemalla oli 2-5 alateemaa.

Teemahaastattelun etuihin kuuluu sen joustavuus ja vuorovaikutus. Se sallii tarkentavat kysymykset ja kysymysjärjestyksen muutokset tilanteen mukaan. Vastausten tulkinnan kannalta voi olla hyödyllistä tulkita haastateltavan eleitä ja ilmeitä, mahdollisen vitsailun tai sarkasmin havaitsemiseksi. Haastatteluja pidetään haastavana menetelmänä, sillä haastattelijan roolilla ja kokemuksella on suuri merkitys. Haastattelu on työläs, se vaatii huolellista ennakkovalmistelua sekä ajan resurssointia mm. litterointiin. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 1996: 184; Hirsjärvi – Hurme 2000). Haastatteluvastausten painopisteen tulee pysyä haastateltavan näkemyksissä. Haastattelijan on oltava hyvin varovainen, ettei johdattele vastaajia vastaamaan haastattelijan omia oletuksia vahvistavasti. (Kylmä – Juvakka 2007: 93.)

Haastattelujen ilmapiiri oli tunnusteleva, rauhallinen ja lopulta tilanteeseen nähden yllättävän rento alkujännityksestä huolimatta. Haastateltavat esiintyivät seurassamme reippaina, vaikka jännitystä saattoi olla havaittavissa esimerkiksi harvasanaisuudesta päätellen. Pyrimme puhumaan erityisen selkeästi ja tekemään haastateltaville selväksi, että haastattelu on heille vapaaehtoinen.

Toivoimme teemahaastattelun toimivan myös emansipatorisesti, eli ohjaavan haastateltavia itsereflektioon. Arjen teemoista keskusteleminen olisi voinut herättää haastateltavissa uusia näkemyksiä elinympäristöstään ja toimintamalleistaan ja jopa tuottaa kehitysideoita. (Vilkka 2005: 103). Emme tiedä, jäikö haastattelusta tutkittaville uutta pohdittavaa, sillä ainakaan haastattelutilanteessa he eivät ilmaisseet meille kokeneensa keskustelun aikana uusia oivalluksia.

Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on ymmärtää ilmiötä ja kehittää ymmärrystä tutkittavasta aiheesta; toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa aikomus ei ole yleistää tuloksia valtakunnallisesti. Tämä johtuu jo huomattavasti pienemmästä otannasta. Kanasen (2008) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei ole määräsääntöä. Pohdimme yhden, nuoruusiän ylittäneen, haastateltavan poisjättämistä, sillä hän ei ikänsä puolesta kuulu ”nuoriin”. Päätimme kuitenkin pitää hänet tutkimuksessa. Perustelemme ratkaisun sillä, että fyysisestä iästään huolimatta hän käy läpi samaa elämänvaihetta nuorempien haastateltavien kanssa. Tämä elämänvaihe on itsenäistyminen, joka yleensä liitetään nuoruuden prosessiksi. Hänellä kuitenkin itsenäistyminen on viivästynyt ja tarve palvelulle yhtäläinen muiden asukkaiden kanssa. Lisäksi tutkimuksen laadun kannalta päätimme olla karsimatta jo ennestään suppeaa aineistoa.

4.4 Analysointi teemoittelemalla

Opinnäytetyössämme teorian ja käytännön suhde on teoriasidonnainen. Teoriasidonnaisessa tutkimuksessa aineisto ei perustu teoriaan, mutta teoriakytkökset ovat selkeästi nähtävissä. Teorian avulla tutkitaan aineiston ja aiemman tutkimuksen välisiä eroja ja samankaltaisuuksia. Teoria antaa tukea aineistosta nousevilla tulkinnoille. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Olemme tutustuneet aiheeseen liittyvään arjenhallinnanteoriaan ja luoneet sen pohjalta teemahaastattelun teemat. Teoriaa hyödynnämme apuvälineenä aineiston tulkitsemisessä. Analyysimenetelmämme on teemoittelu ja analyysiteemat tulevat arjenhallinnan teoriasta.

Teemoittelussa aihealueet poimitaan joko aineistosta tai teoriasta. Teemoittelu on käytännössä aineiston lajittelua toistuvien teemojen eli aihealueiden mukaan. Selkeällä lajittelulla aineiston tarkastelu helpottuu ja sen yhteys tutkimusongelmaan tulee kirkkaammaksi. Tutkimuksemme aineiston analysoinnin tavaksi valittiin teoriasidonnainen teemoittelu. Analysointivaiheen helpottamiseksi teemahaastattelujen runko koottiin teoreettisesta viitekehyksestä, arjenhallinnan teoriasta, käsin. Kuitenkin pääpaino johtopäätösten saamiseksi on nimenomaan teemahaastatteluilla kerätyn aineiston ja teorian reflektiolla. Tarkoitus on löytää haastateltavien vastauksista sekä samankaltaisuuksia että myös eroavaisuuksia. (Eskola – Suoranta 1998: 175–176; Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006.)

Haastattelurungossa pääteemoja oli kuusi. Pääteemojen sisällä oli tarkentavia alateemoja. Esimerkiksi yläteeman ”Arki” alla oli lisäteemat vuorokausirytmii, ruokailu, siisteys,

työ/koulupaikka nyt ja harrastukset/vapaa-aika. Kunkin alateeman alle kirjasimme kunkin haastateltavan vastaukset. Esimerkiksi yläteema Arjen alateema “työ/koulupaikka nyt” teemoiteltiin seuraavanlaisesti:

Vastaaja A. **Määräaikainen työkokeilu** omalla koulutusallalla, N pvää/vko, Xh/pvä. Henkilön kertomusta aiheesta: **asiaa asiaa**.

Vastaaja B. **Määräaikainen työtoiminta**, N pvää/vko, X h/pvä. Henkilön kertomusta aiheesta: **asiaa asiaa**.

Vastaaja C. **Työharjoittelu ja toimintakeskustyö**. N pvää/vko, X h /vko. Itseään kiinnostava ala. Henkilön kertomusta aiheesta: **asiaa**.

Vastaaja D. **Määräaikainen työharjoittelu** omalla koulutusallalla, N pvää/vko, X h/pvä. Henkilön kertomusta aiheesta: **asiaa**.

Etsimme teemojen vastauksista yhteneväisyyksiä ja värikoodasimme vastauksista samat aihekentät. Lisäksi kirjasimme vastausten eroavaisuuksia ja muita tarkentavia huomioita. Esimerkiksi edellä esitetyn “Työ/koulupaikka nyt”-alateeman alle kirjasimme seuraavanlaisia huomioita: “Kaikilla arkea rytmittävä pääsääntöinen työ/harjoittelupaikka. $\frac{3}{4}$ mainitsi pääsääntöisen toiminnan olevan määräaikaista, $\frac{3}{4}$ mainitsi ruskeaa asiaa, mutta $\frac{2}{4}$ myös vihreää asiaa...” jne. Toteutimme kuvatuolaisen teemoittelun kaikkien teemojen ja alateemojen kohdalla. Nousseista huomioista kirjasimme teoriaan peilaten tutkimuskysymykseen vastaavat johtopäätökset. Aineiston suppeuteen nähden värikoodaus ei sinänsä tuonut lisähyötyä.

5 Tulokset

Tuloksissa näkyvin huomio kiinnittyi autismin kirjon henkilöiden ja autismin kirjon kuumattomien henkilöiden vastausten eroihin. Autismi kirjon henkilöiden vastaukset olivat keskenään yhteneväisiä, mutta toisiin vastaajiin verrattuna eriäviä. Tällaisia tuloksia ovat autismi kirjon henkilöiden vahvat perhesuhteet, vanhemman toimiminen edunvalvojana, rahan kulutus herkutteluun, päätoimena työtoiminta sekä mukautettu peruskoulun oppimäärä. Autismi kirjon henkilöt myös ilmaisivat tukeutuvansa ohjaajiin useammin kuin muut vastaajat. He myös kokivat tarvitsevänsä pidemmän ajan tuetulle itsenäistymisprosessille. Muut haastateltavat kertoivat aiemmista, itsenäisen asumisen kokeiluis-

taan ja epäonnistuneesta taloudenhallinnasta. Haastatteluissa tuli ilmi myös autismin kirjon kuulumattomien haastateltavien lastensuojelutaustat ja vähäiset perhesuhteet. Yhteistä kaikilla vastaajilla on positiivinen tulevaisuususkko, yhteisön arvostus ja oman tuen tarpeen tunnistaminen.

5.1 Tausta

Asukkaiden taustoja selvittämällä saimme tietoa asukkaiden lähtökohdista, jotka voivat vaikuttaa palvelun tarpeeseen. Kolme neljästä vastaajasta on miehiä ja yksi on nainen. Lähtään haastateltavat ovat 22-35 -vuotiaita. Haastateltavat ovat asuneet kyseisessä asumispalveluyksikössä vähintään reilun vuoden ja pisimmillään asumisyksikön perustamisesta asti eli reilut kaksi vuotta. Yksi vastaajista on siirtynyt palvelun ryhmämuotoisesta asumisesta itsenäisempään, mutta samaan palveluun kuuluvaan, tukiasuntoon.

Puolet vastaajista kertoi kuuluvansa autismin kirjon henkilöihin. Autismi kirjon kuuluvat henkilöt kertoivat muuttaneensa asumisyksikköön suoraan vanhempiensa luota lapsuudenkodistaan. Loput vastaajista kertoi lastensuojelun taustastaan. Taustalla on itsenäisen asumisen kokeiluja tukiasunnossa, kriisiasuminen ja lastenkoti. Esille nousi mainintoja oppimisvaikeuksista, koulukiusaamisesta ja virheellisistä diagnooseista. Kaikki vastaajat kertoivat kuulleensa nykyisestä asumisyksiköstä sosiaalityöntekijöiltään ja enemmistö kertoi saaneensa itse valita nykyisen palvelun. Yksi vastaajista koki, ettei valinta ollut hänen omansa, vaan päättyi palveluun sosiaalityöntekijän ohjauksesta. Asumisyksikön lisäksi haastateltavat mainitsivat pääsääntöisesti hyödyntävänsä Kelan, TE-keskuksen, sosiaalitoimiston, julkisen terveydenhuollon palveluita ja mielenterveyspalveluita.

5.2 Arki

Alateemassa ”työ- ja koulupaikka” kysyttiin haastateltavien koulutustaustasta ja tämän hetkisistä työpaikoista. Kaikki olivat suorittaneet peruskoulun, osa mukautetusti. Enemmistö vastaajista oli käynyt valmentavia opintoja. He, jotka olivat suorittaneet ammattikoulun, kävivät tällä hetkellä työkokeilussa tai palkattomassa harjoittelussa. Mukautetun peruskoulun suorittaneista yksi oli keskeyttänyt ammattikoulun. Mukautetusti valmistuneet olivat suorittaneet valmentavia opintoja sekä sijoittuneet työtoimintaan ja yksi heistä suoritti rinnalla työelämän harjoittelua. Osa päätoimista olivat määräaikaaisia, eikä jatkosta ollut varmuutta.

Alateeman “siisteys” vastauksissa nousi esille viikkosiivouksen tärkeys. Kaikki ilmaisivat suoriutuvan hyvin viikkosiivouksesta. Kaikkien vastauksissa nousi esille kuitenkin se, että siisteyden ylläpito oli hankalaa. Viikon aikana asunnon kerrottiin menevän usein sotkuiseksi. Osa epäili tulisiko pidettyä siisteyttä ollenkaan yllä, mikäli ohjaajat eivät kävisi kotikäynneillä. Suurin osa vastaajista kertoi huolehtivansa nykyisin itsenäisesti siivouksesta ja siihen kuuluvista osa-alueista, kuten pyykkihuollosta. Haastateltavat kertoivat saaneensa siivoukseen ohjausta.

“Ruokailu”-alateemassa selvitettiin asukkaiden ruokailutottumuksia ja valmiuksia suoriutua ruuanlaitosta itsenäisesti. Asumisyksikkö tarjoaa iltapalan ja viikonloppubrunssin asukkailleen. Lähes kaikki kertoivat hyödyntävänsä tarjottuja palveluja, mutta käyttöaktiivisuudessa oli eroja. Osa vastaajista kertoi harjoittelevansa ruuanlaittoa yhdessä ohjaajan kanssa säännöllisesti noin kerran viikossa. Haastateltavat kertoivat ruokailevansa töissä ja kotona syövänsä usein einesruokaa. Yhteistä kaikille oli halu tehdä enemmän ruokaa itsenäisesti ja kyky tehdä ainakin yksittäisiä ruokalajeja ilman tukea. Autismin kirjon kuuluvat vastaajat kertoivat herkkutuksesta pidättäytymisen olevan välillä haaste - iso osa viikon rahoista saattaa mennä niihin.

“Vapaa-aika” -alateemassa selvitettiin asukkaiden vapaa-ajan aktiviteetteja, harrastuksia ja itsensä toteuttamista. Yhtä lukuun ottamatta kaikilla vastaajilla oli itsenäisiä harrastuksia, joista suurin osa liittyi urheiluun. Urheilullisten harrastusten lisäksi esille tuli taide, musiikki, internet ja kaverit. Harrastaminen mahdollistaa itseilmaisun ja tekee arjesta mielekkään. Urheilulliset harrastusvalinnat kuvastavat vastuuntuntoisia arjenvalintoja terveellisistä elämäntavoista. Omien yksilöllisten harrastusten lisäksi jokainen vastaaja kertoi osallistuvansa asumisyksikön yhteisiin toimintoihin, kuten iltapäiväkahveille, yhteisiin retkiin esimerkiksi urheilutapahtumiin, jalkapallon pelaamisen ja ohjaajien kanssa videopeleillä pelaamiseen. Yksi vastaajista kertoi päätoimensa uuvuttavan niin paljon, että vapaa-aika kuluu leppäamiseen.

Alateemaa “viikko- ja vuorokausirytm” selvittäessä etsittiin tietoa, kuinka strukturoitua, säännöllistä tai epäsäännöllistä, asukkaiden arki on. Tarkoitus oli selvittää, mitkä asiat arkea rytmittävät. Jokaisen vastaajan viikkorytmi on vastausten perusteella säännöllinen. Jokainen haastateltavista käy päätoimessaan viitenä päivänä viikossa 4-6 tuntia päivässä. Työajat ovat säännölliset ja näin ollen vaikuttavat tasoittavasti myös vastaajien

vuorokausirytmiiin. Vastaajat kertoivat huolehtivansa kukin itse omasta nukkumaanmenoajastaan, enemmistöllä se toteutuu noin klo 23.00 mennessä, mutta toisaalta puolet vastaajista kertoi myös nukkumaanmenoajan venyvän toisinaan myöhäiseksi. Puolet vastaajista kertoi kärsivänsä univaikeuksista. Yhdellä nukahtamislääke auttoi unirytmien ylläpidossa. Vastaajat kertoivat huolehtivansa pääsääntöisesti itse heräämisestään, toisaalta haastattelussa mainittiin ohjaajien tukevan tarvittaessa oikeaan aikaan heräämisessä. Vastauksista paljastui, että yhteisesti asukkaiden viikkoa rytmittävät työaikojen lisäksi viikottaiset siivouspäivät. Yhdellä asukkaalla viikko-ohjelmaan on strukturoitu kaksi kertaa viikossa ohjaajan kotikäynti. Vain yksi vastaaja kertoi harrastusten säännöllisyydestä viikko-ohjelmassa, muilla vastaajilla harrastusaktiivisuus vaihteli eikä toimintaa oltu sidottu tietyille päiville.

5.3 Ihmissuhteet

Ihmissuhde-teemalla selvitettiin haastateltavien sosiaalista verkostoa. Jokainen haastateltavista kertoi olevansa päivittäin tekemisissä asumisyksikön ohjaajien ja muiden asukkaiden kanssa. Osa mainitsi saaneensa asumisyksikön kautta uusia ystäviä. Vain yksi kertoi tapaavansa ystäviään päivittäin. Osa kertoi, ettei tapaa kavereitaan usein osapuolten ajanpuutteen vuoksi tai koska vastaaja koki kaipaavansa omaa rauhaa. Kaikki vastaajat kokivat uusien ystävyysuhteiden luomisen haastavana. Esille nousi myös vanhojen ystävyysuhteiden katkeaminen. Pääsääntöinen paikka saada ja tavata kavereita oli jokaisella koulu tai työ. Muita mainittuja tapaamispaikkoja olivat harrastusten merkeissä, baarissa ja ulkona. Ryhmämuotoisessa asumisyksikössä asuvat haastateltavat eivät antaneet ymmärtää, että asumisyksikön ulkopuolisia kavereita tulisi tavattua asumisyksikön tiloissa.

Tärkeiksi ihmisiksi mainittiin vanhemmat tai toinen vanhemmista, sisarukset ja kaverit. Jokainen vastaaja mainitsi vähintään yhden perheenjäsenen, jonka kanssa on tekemisissä. Aktiivista yhteydenpito perheenjäseniin oli kuitenkin vain puolella haastateltavista. Vastaajat, jotka kertoivat tapaavansa perheenjäseniään usein, olivat lapsuudenkodistaan palveluun muuttaneita autismin kirjon henkilöitä. Yhteydenpidon menetelmiksi kerrottiin kasvokkain tapaamiset, puhelinyhteys ja internet. Yksikään haastateltavista ei maininnut lähipiiriinsä kuuluvaksi ihmiseksi tyttö- tai poikaystävää. Parisuhde ei myöskään noussut esille kysyttäessä haastateltavien tulevaisuuden suunnitelmia.

5.4 Tulevaisuus

Tulevaisuus-teemalla tutkittiin, kuinka haastateltavat suhtautuvat tulevaisuuteensa, mitä tavoitteita ja toiveita heillä on ja kuinka he uskovat saavuttavansa ne.

“Ihan sellaista, mitä kaikki muutkin.” (Haastateltava 3)

Vaikka kaikki neljä haastateltavaa olivat tyytyväisiä nykyiseen päätoimeensa, enemmistö heistä toivoi koulutus- tai urakehitystä. Työtoimintaan osallistuvat haastateltavat toivoivat voivansa jatkaa nykyisissä paikoissaan, mutta pohtivat myös muita vaihtoehtoja alueen työtoimintatarjonnassa. Työtoiminnan vaihtamista pohdittiin, sillä nykyinen paikka oli määräaikainen ja vaihtelu koettiin hyväksi asiaksi. Työtoimintaan osallistuneiden vastauksista nousi esille toive kehittyä. Palkkatyöt eivät olleet kuitenkaan puolella vastaajista lähitulevaisuuden tavoitteina, sillä he kokivat, etteivät heidän koulutuksensa ollut riittävää. Esiin nousi mm. haave taiteilijaurasta, joka ei sinällään vaadi ammatillista koulutusta. Puolet vastaajista toivoi työllistyvänsä omaa koulutustaan vastaavalle alalle palkkatyöhön mahdollisimman pian. Työllistymistä toivottiin mielellään nykyisiin harjoittelu- ja työkokeilupaikkoihinsa.

Kaikki uskoivat jatkavansa asumispalvelun piirissä vielä toistaiseksi, mutta puolet vastaajista toivoi asuvansa omillaan jo vuodessa, toiset puolet uskoi harjoittelevansa itsenäistymistä vielä pidempään. Jotta kunkin tulevaisuuden odotukset toteutuisivat, jokainen koki tarpeelliseksi vielä harjoitella itsenäistymisen taitoja. Suurimmalle osalle haastateltavista saavutettavien tavoitteiden erittelemisen ja nimeämisen tuntui kuitenkin haastavalta. Tavoitteiksi mainittiin pääasiassa “itsenäistyminen” ja “arkiasiat”. Muutamia konkreettisia tavoitteita kerrottiin olevan töihin ajoissa ehtimisen ja laskujen maksamisen.

Enemmistön mainitsemia yhteisiä nimittäjiä tulevaisuuden näkymissä ovat itsenäistyminen, oma asunto tai tukiasunto, palkkatyö ja osalla oma auto. Kukaan ei maininnut tulevaisuus-keskustelussa haaveesta tai aikeista perustaa perhettä.

5.5 Talous

Talous-teemalla selvitettiin haastateltavien taloudenhallinnan keinoja ja kuinka itsenäistä taloudenhallintaa heillä oli. Kaikilla haastateltavilla taloudenhallinnan tukena oli edunvalvoja. Osalla edunvalvojana toimii lähiomainen, osalla yleinen edunvalvoja. Yksi haastateltavista kertoi kokeilleensa taloudenhallintaa itsenäisesti ennen asumisyksikköön muuttoa, mutta "homman menneen puihin".

Jokainen haastateltavista koki edunvalvojan hyödylliseksi ja tarvitsevansa tukea raha-asioissa. Jokainen kertoi harjoittelevansa taloudenhallintaa ja rahankäyttöään. Ne, joilla edunvalvojana toimi perheenjäsen, kertoivat harjoittelevansa laskujen maksamista yhdessä edunvalvojansa kanssa. Osa koki, että heidän pitäisi jo pystyä hoitamaan itse omat raha-asiansa ja toivoivat edunvalvonnasta vapautumista; kuitenkin toistaiseksi pitivät tukitoimea aiheellisena.

Kaikkien haastateltavien laskut ja vuokranmaksut hoituivat edunvalvojan kautta. Haastateltavat saivat viikkorahaa, jolla rahoittivat arjen kulut. Pääasiallisesti kuluja olivat ruokailu, pesuaineet, lääkkeet ja mahdolliset vapaa-ajan toiminnot. Osa vastaajista kertoi tulojensa koostuvan puhtaasti tulonsiirroista, kuten työmarkkinatuesta ja asumistuesta, osa kertoi saavansa taloudellista tukea vanhemmiltaan. Eräs vastaajista kertoi saavansa kuukausittain 700 euroa, jolla hän kustantaa elämisen. Kaikki vastaajat kertoivat kokeneensa taloutensa jossain määrin tiukaksi ja joutuneensa karsimaan vapaa-ajan kuluista, jotta varat riittivät arjen tärkeimpiin hankintoihin. Osa vastaajista kertoi kuluttaneensa rahansa herkkuihin, jolloin rahat saattoivat loppua kesken kuukauden. Enemmän rahaa kaikki toivoivat vapaa-ajan kulutukseen, kuten harrastuksiin ja kavereiden näkemiseen. Osa mainitsi myös lisärahan toiveen vaatteisiin, baariin ja ruokaan.

5.6 Asumispalvelu

Asumispalvelu-teemassa selvitettiin asumisyksikön ja sen ohjaajien merkitystä asiakkaan arjenhallinnassa. Kysyttäessä, miksi haastateltava asuu kyseisessä asumisyksikössä, jokainen vastasi olevansa siellä harjoittelemassa itsenäisyyttä ja arjen taitoja. Jokainen haastateltavista tunnisti itsessään tarpeen kyseiselle tukipalvelulle. Haastateltavat kertoivat valinneensa tarjotuista vaihtoehdoista kyseisen palvelun, koska olivat kuulleet, että palvelusta saa apua elämässä eteenpäin pääsemiseksi. Toisaalta haastateltavat totesivat myös, ettei heillä ollut ennakolta mitään tietoa tai käsitystä tästä palvelusta. Haastattelussa kerrottiin myös kyseisen palvelun valikoituneen, sillä muut vaihtoehdot olivat liian vahvasti autettuja.

Kaikki haastateltavat kokivat ohjaajien tuen tärkeäksi itselleen. Pari vastaajista kuitenkin lisäsi, ettei silti koe tarvitsevansa heidän tarjoamaa tukea kovin paljoa. Haastateltavat kertoivat tarvitsevansa tukea "monessa asiassa". Erillisesti mainittiin mm. ajanvaraus- ja asiointiapu, tiedonhaku sekä arkiaskareisiin liittyvä ohjaaminen. Ohjaajien kanssa he kertoivat pelaavansa välillä videopelejä ja välillä taas juteltiin arkisista asioista. Ruoanlaitto yhdessä työntekijän kanssa mainittiin myös tässä kohtaa. Ohjaajien kanssa koettiin olevan helppo puhua. Muita yhteisiä huomioita kaikkien vastauksissa oli se, että avun vastaanottaminen oli vapaaehtoista ja että ohjaajat ovat olemassa juuri heitä varten - auttamassa ja tukemassa.

"Ohjaajien on oltava täällä meidän tukenamme ja minusta tuntuu että he ovatkin."
(Haastateltava 4)

Eniten tukea tarvittiin raha-asioissa ja kotiaskareissa. Keskusteleminen oli suuressa roolissa. Erimielisyyksistä oli aina saatu sovittua ohjaajien kanssa. Myös avun pyytäminen työntekijöiltä koettiin helpoksi. Osa vastaajista kertoi kääntyvänsä ohjaajien lisäksi vanhempiensa puoleen pulmatilanteissa. Haastateltavat eivät osanneet vastata kysyttäessä, missä asioissa he kaipaisivat lisää tukea. Haastateltavilta kysyttiin myös, mitä he muuttaisivat asumisyksikön arjessa. Enimmäkseen haastateltavat ilmaisivat tyytyväisyyttä, eikä suoranaisia kehitysehdotuksia tai kriittistä palautetta juuri tullut. Lopulta kriitikiksi mainittiin ohjaajien raporttihakemisto, sillä ohjaajat eivät olleet tuona aikana tavoitettavissa, sekä se ettei rakennuksen tiloissa ole huomioitu autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden erityistarpeita.

Erytisen positiivisina asioina palvelussa pidettiin yhteisöllisyyteen liittyviä tekijöitä, kuten ohjaajien läsnäoloa ja helposti lähestyttävyyttä, yhteisiä toimintoja kuten iltapäiväkahveja, juhlia ja retkiä. Enemmistö haastateltavista koki, että kyseinen asumisyksikkö on paikka, jossa on samassa tilanteessa olevia ihmisiä ja missä voi rauhassa harjoitella arjentaitoja.

Tulokset eivät ole yleistettävissä koko perusjoukkoon. Aineiston laatu jäi heikoksi johtuen haastattelijoiden epäonnistuneesta kysymysten asetelusta, johdattavista kysymyksistä ja haastateltavien harvasanaisuudesta. Tulokset eivät ole luotettavia, sillä haastattelijoiden ennako-oletukset johtivat haastattelutilanteita ja näin ollen uusia ja tärkeitä seikkoja on voinut jäädä tutkimustulosten ulkopuolelle.

6 Johtopäätökset

Opinnäytetyössämme selvitimme asukkaiden arjenhallinnan kokemuksia tehostetun tuen asumispalveluyksikössä ja sitä, vastaako palvelu heidän tarpeisiinsa. Asukkaat kivat asumisyksikön tukevan heidän matkaansa kohti itsenäistä elämää. Tuen tarve näyttäytyi suurimpana taloudenhallinnassa ja kodinhoidollisissa tehtävissä. Asumisyksikön luoma yhteisöllisyys nousi yhdeksi merkittävimmäksi hyödyksi. Aineistossa selvisi, että puutteellisiin arjenhallintataitoihin johtaneet syyt olivat yhteydessä joko autismin kirjon tai epäedullisiin kasvuolosuhteisiin. Haastateltavien taustoja ja kokemuksia tutkimalla voidaan päätellä, että asumisyksikkö toimii sekä ennaltaehkäisevänä että korjaavana tukitoimenpiteenä syrjäytymisen ehkäisyssä ja arjenhallinnan taitojen kehittämisessä.

Kestilä ym. (2015) mukaan lapsuudenperheen ristiriidoista kärsineillä nuorilla aikuisilla arjenhallinta ilmenee heikompana kuin muilla. Arjenhallintataidot liittyvät siis kiinteästi kasvuolosuhteisiin ja lapsuuden perheen sosioekonomiseen taustaan. Kasvuolosuhteet eivät kuitenkaan yksiselitteisesti johda arjen haasteisiin. Aaltosen (2011) mukaan asumisen haasteisiin lukeutuu käytännön taitojen puutteiden lisäksi epäonnistunut taloudenhallinta ja häiriökäyttäytyminen. Haasteisiin johtavia tekijöitä voi olla esimerkiksi nuori ikä, vähäinen luonnollinen verkosto sekä oppimisen- ja hahmottamisen vaikeudet.

Tärkeä tuloksista esille noussut huomio onkin haastateltavien palvelutarpeisiin johtaneet syyt, erityisesti syiden erot. Haastateltavat jakaantuivat karkeasti kahteen leiriin palvelutarvetta selittävien tekijöiden suhteen. Toisessa leirissä palvelutarvetta selittää vahvasti autismin kirjon ominaispiirteet. Toisessa leirissä syyt ovat moninaisemmat; Oletettavaa on, että syyt palvelutarpeelle johtuvat epäedullisista kasvuolosuhteista ja turvattomasta nuoruudesta. Tulkinta perustuu haastateltavien kertomuksiin lastensuojelutoista. Näin ollen haastateltavien vastaukset vahvistavat Kestilän ym.(2015) ja Aaltosen (2011) esille nostamaa tutkimustietoa.

Oppiminen tapahtuu kullakin eri tavoin. Siksi onkin tärkeää tunnistaa puutteellisiin taitoihin vaikuttavat syyt. Syyt tuntemalla ohjausta voidaan toteuttaa oikein menetelmin. Esimerkiksi kaikki haastateltavat kertoivat tarvinneensa tai tarvitsevansa yhä ohjausta ruoanlaitossa. Autismi kirjon henkilöllä ruoanlaiton vaikeus voi liittyä hahmottamisen ongelmiin ja oppiminen vaatii rutiineja, toistoja ja autismi kirjon ominaispiirteitä huomioivia

struktuureja. Toisilla syyt osaamattomuuteen voi johtua vaikkapa esimerkin puutteesta ja epävarmuudesta. Tällöin ohjausmenetelmien tulisi olla erilaisia.

Sukupuolella ja iällä ei ole vaikutusta asukkaiden tarvitsemiin tukitoimiin. Voidaan päätellä, että vaikka itsenäistymisvaihe olisikin pitkittynyt aikuisiälle, itsenäistymisprosessi vaatii ikään ja sukupuoleen katsomatta kaikille samoja tukitoimia. Huomioitavaa on, että sillä on eroa, kuinka tukitoimet ja ohjaus kunkin kohdalla toteutetaan.

Sekä Kota ry:n että Haverisen arjenhallinnan mallissa puhutaan arkielämän tietotaidoista. Haverinen kutsuu arjen teknistä osaamista instrumentaaliseksi vuorovaikutukseksi, Kota ry kodin ylläpidoksi. Haastateltavat kokevat hallitsevansa kodinhuollolliset toimenpiteet, kuten pyykinpesun ja ruokaostokset. Toisaalta osa kokee tarvitsevansa ohjausta ruoanlaitossa ja siivoamisessa. Yhteistä on, että kaikki haastateltavat kertoivat tavoitteekseen arkisten asioiden hoidon opetteluun. Tuloksista voidaan päätellä asumisyksikön vastaavan asukkaiden palvelutarpeeseen kodin ylläpidon kehittymisessä. Konkreettisena esimerkkinä mainittakoon ruoanlaiton harjoittelu ohjaajan tuella.

Tietotaidot olivat heikoimmillaan taloudenhallinnassa. Jokaisella on edunvalvoja, joka huolehtii laskujen maksamisesta ja ohjaa rahankäytön suuret linjat. Osa kertoi harjoittelevansa laskujen maksamista ja rahan kulutuksen hallintaa. Pääsääntöinen taloudenhallinnan tuki tulee kuitenkin vastausten perusteella asumispalvelun ulkopuolelta, edunvalvojalta ja/tai vanhemmilta. Haastatteluissa ei selvinnyt, onko edunvalvonta määräytynyt ennen asumisyksikköön muuttoa vai onko se seurausta asumisyksikön palveluohjauksesta.

Haverisen mallin strateginen vuorovaikutus kuvastaa henkilön kykyä organisoida toimintaa. Samasta aiheesta puhutaan myös Kota ry:n mallin kodin ylläpito-osiossa, jossa mainitaan arjenhallinnan taitoina rutiinit ja ajanhallinta. Strategisen vuorovaikutuksen kehittämistarvetta kuvaa haastateltavien kertomukset kodin siisteydestä. Jokainen kertoi osaavansa suorittaa viikottaisen kertasiivouksen, mutta siisteyden ylläpidon olevan haaste. Viikon aikana huoneiston siisteys "levahtaa nopeasti". Heillä ei siis ole kehittynyt rutiinia, joka auttaa ylläpitämään asunnon yleistä siisteyttä. Toisaalta toiminnan organisointi, kuten unirytmistä huolehtiminen ja töihin ajoissa ehtiminen oli useimmalla hallussa. Haastateltava, joka koki haasteita aikataulun hallinnassa, kertoi saaneensa tähän tukea ohjaajilta. Asukas, jonka arkea rytmitti ohjaajien kotikäynnit, kykeni kertomansa

mukaan suunnittelemaan harrastus- ja vapaa-ajan menonsa niin, että oli paikalla ohjaajien kanssa sovittuna aikana. Asumisyksikkö siis tukee strategisen vuorovaikutuksen kehitystä luomalla asukkaille aikatauluja, joihin asukkaiden odotetaan sitoutuvan.

Tavoitteiden asettaminen kuvastaa toiminnan organisointia. Yksi haastateltavista osasi nimetä selkeitä konkreettisia tavoitteita. Haastattelussa ei tosin selvinnyt, olivatko tavoitteet tulleet ulkopuolelta vai haastateltavan itsensä asettamia. Tällaisia tavoitteita oli töihin ajoissa ehtiminen ja taito maksaa itse laskut, sekä pidemmällä tähtäimellä ammatitopintojen suorittaminen. Enemmistöllä vastaajista tavoitteet olivat suurpiirteisempiä, kuten "itsenäistyminen" ja "arjenasiat", eivätkä he haastattelussa eritelleet tarkempia tavoitteita. Molemmissa tapauksissa ohjaajien rooli tukea asukkaita tavoitteiden luomisessa ja niiden saavuttamisessa on tärkeä. Haastateltavat kertoivat, että tavoitteita suunnitellaan yhdessä ohjaajien kanssa, ja mahdollisista sopimusmuutoksista on mahdollista neuvotella. Kyky neuvotella kertoo henkilön strategisista taidoista; toisaalta jatkuva sopimusten muuttaminen voi viitata henkilön lyhytjänteisyyteen ja kykenemättömyyteen sitoutua tavoitteita ohjaaviin sopimuksiin.

Kolmas osa-alue vuorovaikutuksellisessa arjenhallinnassa on Haverisen kommunikatiivinen ja Kota ry:n kodin vuorovaikutus, jotka sisältävät ajatuksen tasavertaisesta kohtaamisesta sosiaalisissa tilanteissa. Nuoruuden kehitysprosessin turvaamiseksi Aalbergin ym. (2007) mukaan itsenäistymisen tulisi tapahtua turvallisessa ympäristössä, jossa nuori saa kokea olevansa hyväksytty. Onnistunut kehitys johtaa nuoren kykyyn puhua ongelmistaan ja pyytää tarvitessaan apua.

Asumisyksikön ohjaajat voivat läsnäolollaan korvata luonnollisen verkoston katoa. Mahdollista häiriökäyttäytymistä asumispalveluyksikkö ehkäisee ympärivuorokautisella valvonnalla, jolloin asuinympäristön rauha ja turvallisuus voidaan taata. Henkilökunnan läsnäolo turvaa asukkaalle rauhan asuintoverien häiriökäyttäytymiseltä, mutta tukee myös asukasta itseään häiriötä ehkäisevissä valinnoissa.

Haastateltavat kokivat, että ohjaajia on helppo lähestyä ja kertoivat kohtaamisten olevan toisinaan pelaamista ja juttelua. Erimielisyyksien kerrottiin selvinneen neuvottelujen kautta. Ohjaajien kanssa oli mahdollista päivittää tehtyjä sopimuksia. Näihin tuloksiin peilaten voidaan todeta, että asumisyksikkö luo tasa-arvoista ympäristöä, missä asukkaat kokevat voivansa itse vaikuttaa arkeensa. Arkinen yhteinen ajanvietto kuvastaa

myös sitä, ettei ohjaajien toiminta ole vain suoritteiden ja tavoitteiden ohjaamista tai ylhäältä alaspäin tulevaa toiminnan ohjausta. Vastaajat kertoivat kokeneensa yhteisöllisyyttä ja pitivät palvelun parhaana puolena ihmisiä. Pelaaminen, juhlat ja retket loivat asukkaille ja ohjaajille yhteistä kokemusmaailmaa, samoja mielenkiinnon kohteita ja inhimillisyyttä, mikä edistää tasa-arvoista kohtaamista ja madaltaa kynnystä pyytää apua.

Aalbergin ym. (2007) mukaan nuori irtautuu vanhemmistaan hakemalla turvaa ja samaistumis pintaa ikätovereistaan. Haastateltavat kertoivat saaneensa uusia kavereita asumisyksiköstä ja kokevansa olevansa samankaltaisen ihmisten joukossa. Asukkaiden välinen vertaisuus vahvistaa yhteisöön kuulumista ja kasvattaa identiteetin kehitystä. Ryhmämuotoinen asuminen siis edesauttaa itsenäistymiselle tärkeiden sosiaalisten taitojen ja verkostojen kehittymistä. Kota ry:n mukaan vuorovaikutuksen hallitseminen mahdollistaa vahingollisista riippuvuuksista irtautumisen ja itsenäisen päätöksenteon. Asumisyksikön asiakkuuden voidaan nähdä vahvistavan vuorovaikutuksen hallitsemista, sillä jo sen lähtökohtana on asukkaiden kertoman mukaan oma päätös osallistua palveluun. Yhteisöllisyys vastaa syrjäytymiseen liittyvään ulkopuolisuuden kokemukseen.

Kota ry:n mallin sisäinen koti kuvastaa henkilökohtaista kokemusmaailmaa, menneisyyttä, tulevaisuuden haaveita ja arvoja. Rajasimme sisäisen arjenhallinnan teemoja opinnäytetyömme ulkopuolelle. Rajauksen perusteena on tutkimuskysymyksen tarkentaminen sekä haastattelun kuormittavuuden vähentäminen. Tutkimme kuitenkin asukkaiden tulevaisuusodotuksia. Kallunkin (2015) mukaan positiiviset tulevaisuusodotukset ohjaavat arjen valintoja. Haastateltavat suhtautuivat tulevaisuuteen myönteisesti. Kaikilla vastaajista on tavoitteita kehittyä ja päästä elämässä eteenpäin. Erityisesti kiinnittyminen työelämään ja omassa kodissa asuminen ovat vastausten mukaan keskeisiä tavoitteita. Myös koulutuksellinen eteneminen ja oma auto nousi esille useissa vastauksissa. Haastateltavat uskovat saavansa asumispalvelusta valmiudet saavuttaa tavoitteensa. Tulevaisuuden toiveiden täytyminen vaatii sitoutumista, mitä monet vastaajista osoittivat. Eräs vastaajista kertoi halustaan jaksaa töissä niinäkin päivinä kun univaikeudet ovat heikentäneet unen määrää. Motivaatiosta kehittyä arjenhallinnassa kertoo myös erään haastateltavan lausahdus:

“Oma valinta, jos ei halua ottaa apua vastaan ja lähteä täältä.” (Haastateltava 1)

On siis uskottavaa, että myönteiset tulevaisuuden näkymät ovat ohjanneet haastateltavat asumisyksikön piiriin ja siellä tavoitteisiin sitoutumiseen.

7 Pohdinta

Ryhmämuotoinen asumisyksikkö kasvattaa sosiaalisia verkostoja ja mahdollistaa vertaistuen. Tämä näkyy selvästi tutkimustuloksissa. Yhteisöllisyys ja muiden samassa elämäntilanteessa olevien asukkaiden kanssa eläminen voi toimia voimauttavana tekijänä itsenäistymisprosessissa. Aalbergin ym. (2007) mukaan itsenäistymiseen kuuluu vanhemmista irtaantuminen samaistumalla ikätovereihin. Asukkaat kertoivat saaneensa asumisyksiköstä uusia ystäviä ja pitävänsä palvelun etuna samankaltaisten ihmisten yhteisöä. Ohjaajien roolin tarkasteluun olisi voinut käyttää enemmän aikaa. Ohjaajat saattavat edustaa asukkaille kaikkitietävää vanhemmuutta, korvata luonnollisen sosiaalisen verkoston puutetta tai edustaa yhteiskunnan vaatimuksia, normeja ja jopa virkavaltaa. Toisaalta ohjaajat saattavat olla asukkaiden kanssa lähes samaa ikäluokkaa, mikä voi toimia asukkaille peilinä oman ikäluokan ja sosiaalisten statusten variaatioista. Ohjaajan merkitys vertaisuuden kokemuksissa näkyi asukkaiden positiivisina kokemuksina yhteisestä ajanvietosta, keskusteluista ja neuvottelumahdollisuuksista. Nyky-yhteiskunnan luokkaistuminen kasvattaa kuiluja saman ikäpolven kasvattienkin välille. Samaan ikäluokkaan kuuluva ohjaaja voi mahdollisesti edustaa asukkaille oman ikäluokan luokkeroja. Tasa-arvoinen kohtaaminen eri elämäntilanteiden edustajien välillä kasvattaa itsetuntoa, rohkeutta ja motivaatiota muutokseen.

Kiinnostavaa tuloksissa oli, ettei kukaan vastaajista maininnut tulevaisuuden haaveeksi parisuhdetta tai perheen perustamista. Tämä huomio herätti meidät pohtimaan, onko hapanne taidot arjenhallinnassa suurin taustatekijä sille, ettei ajatus parisuhteesta ole heille vielä ajankohtainen. Mikäli asukkaiden arjenhallinnan taidot rajoittuvat Haverisen "osaavaan" ja "instrumentaaliseen" -alueeseen, vastaajien sosiaaliset taidot eivät välttämättä ole riittävät parisuhteen ylläpitoon. Taustalla voi olla myös kasautuneista ongelmista ja vaikeista elämänvaiheista johtuvaa huonoa itsetuntoa, minkä vuoksi ei ole edes halua ottaa riskejä ihmissuhteissa. Lisäksi autismin kirjon liittyvä sosiaalinen erityisyys voi myös vaikuttaa parisuhdemahdollisuuksiin. Toisaalta tarkastellessa tätä elämän osaluuetta täytyy ottaa huomioon, että tänä päivänä asumis- ja perhemuotoja on lukuisia - kaikki eivät kaipaa elämäänsä parisuhdetta. Erikoista kuitenkin oli se, että tämä aihe ei noussut keskusteluissa 22-35 -vuotiaiden kanssa millään tavalla esille.

Kysymykseksi jäi myös, millainen käsitys asukkailla on tavoitteista, jotka heidän tulisi saavuttaa kyetäkseen hallitsemaan itsenäisesti arkeaan. Haastateltavat osasivat nimetä yksittäisiä tilanteita, joissa tällä hetkellä tarvitsevat apua. Kysyttäessä, mitä tavoitteita haastateltavilla on, jotta voisivat muuttaa omilleen, vastaukset olivat suurpiirteisiä, kuten "itsenäistyminen" ja "arjenasiat". Itsenäistyminen on toki prosessin päätavoite, mutta haastateltavat eivät osanneet tai halunneet nimetä prosessin konkreettisia välitavoitteita. Tuntui jopa, että fraasit olivat ulkokultaisia sanoja ilman ymmärrystä, mitä sillä loppujen lopuksi tarkoitetaan. Mikäli asukkaille tavoitteiden kokonaiskuva on epäselvä, asumisyksikön ohjauksessa pitäisi kenties panostaa siihen, että asukkaille tavoitteet ovat selkeät. Epämääräinen itsenäistymisen tavoite voi olla hankalasti hahmotettavissa ja luoda epärealistisia käsityksiä prosessin etenemisestä.

Opinnäytetyön tekijöinä jäimme pohtimaan, miten haastateltavien vaihtuminen kesken prosessin on vaikuttanut työhömmme. Alun perin haastateltaviksi oli tarkoitus kutsua asumispalveluyksikön toimintaan sitoutumattomat asukkaat. Haastattelujen aikaan suunnitellut henkilöt eivät enää asuneet asumisyksikössä tai eivät olleet halukkaita haastateltaviksi. Muokkasimme tutkimusasetelmaamme ja laajensimme haastattelukutsun koskemaan kaikkia asukkaita Olisiko opinnäytetyön vaikuttavuuden kannalta ollut suurempi hyöty tavoittaa juuri nämä poisjääneet henkilöt? Olisiko tuolloin noussut esille enemmän kehitysideoita asumisyksikön toimintaan? Tämän tutkimuksen perusteella tiedämme, että tutkimamme asumisyksikön palvelut hyödyttävät motivoituneita asukkaita. Mutta ketä ovat ne, jotka tippuvat tämän kaltaisesta räätälöidystä palvelusta ja kuinka heidät tavoitetaan? Yhteistyö asumisyksikön kanssa oli helppoa, mutta valitettavasti prosessi venyi liian pitkäksi. Haastattelupäivien sopiminen pitkittyi suunniteltua pidemmäksi tutkimusluvan pitkällisen odottelun ja kesälomien vuoksi.

J.P.Roos (1987) on tutkinut suomalaisten elämäkertoja ja luonut "onnellisuusmuuri"-käsitteen, joka yksinkertaistettuna tarkoittaa henkilön halua vähätellä ongelmiaan ja pitää yllä "hyvin menee"-käsitystä itsestään. Tämä mentaliteetti voi sävyttää haastateltaviemme vastauksia hyvin vahvasti puhuttaessa omasta yksityisestä elämästä, josta haastattelututkimus tekee tavallaan julkista. Jälleen kerran tutkijan roolin ja kokemuksen merkitys haastattelussa korostui. Aineiston laadun uskottavuuden vaarana voi myös olla haastatteluasetelma, jossa haastattelijoina toimi korkeakoulun nuoret naisopiskelijat ja haastateltavina vain muutamia vuosia nuoremmat asumispalvelussa asuvat miehet. Haastateltava on voinut tiedostamattaankin haluta tehdä vaikutuksen haastattelijaan ko-

rostamalla tai vähättelemällä teemoissa nousseita aiheita omassa elämässä. Samankaltaisesta ongelmasta, virhelähteestä, kirjoittaa myös Hirsjärvi ym. (2000: 35), sillä haastateltavilla voi olla taipumus muotoilla vastauksensa sellaisiksi, jollaisina hän uskoo niiden olevan yleisesti hyväksyttäviä. Virhelähteeksi määritellään myös tutkijan tiedostamaton halu kuulla tiettyjä asioita valikoiden, jolloin tutkija ei kykene näkemään jotain tärkeää aineistosta nousevaa, omista oletuksista poikkeavaa huomiota. Välttääksimme tämän, äänitimme haastattelun. Uskoimme, että tulosten useampi kuuntelu- ja lukukerta mahdollistaisi korviemme avautumisen uudelle tiedolle. Heti ensimmäisellä kuuntelukerralla paljastui haastattelijoiden taipumus johdatella ja kysyä suljettuja kysymyksiä.

Alkuperäinen suunnitelma oli varata kullekin haastateltavalle oma päivänsä haastattelua varten. Loppujen lopuksi kaikki neljä haastattelua tehtiin samana päivänä ja kaikki peräkkäin. Tämän vuoksi emme huomanneet toistuvia virheitämme, kuten esimerkiksi johdattelevia kysymyksiä, joita oli jokaisessa haastattelussa. Emme ymmärtäneet varata tarpeeksi aikaa haastatteluiden välille, jotta olisimme voineet kuunnella haastattelunauhoja läpi, keskustella ja pohtia haastattelun kulkua. Tämän vuoksi myös olennaisia asioita jäi kysymättä. Emme myöskään juuri hyötyneet eleiden ja ilmeiden tarkkailusta, sillä haastateltavat olivat melko vähäeleisiä. Muutamat hymyt, naurahdukset ja olankohautukset kirjattiin, mutta niillä ei ollut analyysin kannalta merkitystä. Haastattelujen anti jäi suppeaksi osin haastateltavien harvasanaisuuden, osin tutkijoiden vääränlaisen kysymyksenasettelun vuoksi. Haastateltavien tuntui olevan vaikea vastata avoimiin kysymyksiin. Teimme tarkentavia kysymyksiä, mutta litteroinnin yhteydessä totesimme tarkentusten olevan usein suljettuja ja johdattelevia. Tarkentavissa kysymyksissä haastateltavat suosivat usein "kyllä" ja "ei" - vastauksia, mikä supisti aineistoa. Autismiin kirjoon kuuluvat haastateltavat taas innostuivat puhumaan hyvinkin laajasti asioista, jotka eivät olleet tutkimuksen kannalta olennaisia. Haastattelu toteutettiin asumispalveluyksikön neuvotteluhuoneessa. Haastattelutila oli rauhallinen, mutta rentouttavan tunnelman luojaksi kolkko.

Ehkäistäksimme kokemattomuudestamme johtuvia, tutkimustuloksen luotettavuuteen heikentävästi vaikuttavia tekijöitä, pyrimme perehtymään aiheeseen mahdollisimman hyvin etukäteen. Kummallakaan meistä ei ollut vahvaa kokemusta haastatteluiden tekemisestä ennen opinnäytetyöprosessia, mikä näkyi haastattelutilanteissa. Kokemattomuutemme paljastui esimerkiksi tilanteessa, jossa eräs haastateltavista vaikenä täysin kysyttäessä perheenjäsenten merkityksestä hänen omassa elämässään, mihin haastatteli-

joina reagoimme kömpelösti. Meidän haastattelijoiden kiusaantuminen kysymyksen vastaamatta jättämiseen on voinut vaikuttaa nuoren haluun vastata totuudenmukaisesti muihin kysymyksiin. Jälkeenpäin miettien haastattelutilanteita olisi pitänyt harjoitella etukäteen enemmän ja organisoida eri tavoin.

Yhtenä tärkeänä jatkotutkimusaiheena pidämme pitkän aikavälin tutkimusta, jossa asukkaiden kehitystä seurattaisiin useita vuosia. Näin asumisyksikön vaikutusta asukkaan tulevaisuuteen voitaisiin selvittää. Palveluita voitaisiin tämän myötä tarvittaessa kehittää. Seuranta voisi olla sekä laadullisesti että määrällisesti toteutettavissa oleva tutkimus. Määrällisen kyselyseurannan kompastuskivi voi olla asukkaiden marginaalisuus. Haastateltavia on lähtökohtaisesti vähän ja vielä harvempi todennäköisesti vastaa kyselytutkimuksiin.

Asumisyksikön vaikuttavuutta voisi tutkia myös perehtymällä asukkaiden elämään ennen palvelua ja palvelun aikana. Tällainen tutkimus vaatisi aikaa, syvähaastatteluja ja kokeneita haastattelijoita, erityisesti jos aihealueet liikkuisivat sisäisessä arjenhallinnassa. Sisäisen arjenhallinnan teemat voivat olla arkaluonteisia. Mikäli haastateltava ei ole käsitellyt elämäntilanteeseensa johtaneita syitä, haastattelut voivat olla haastateltaville raskaita tai kiusallisia. Menetelminä syvähaastatteluissa voisi käyttää miellekarttoja ja aikajanoja, joilla kartoitetaan tutkittavien elämänhistoriaa ja sosiaalisia suhteita. Tällainen tutkimus saattaisi toimia myös emansipatorisesti ja herätellä haastateltavia näkemään omaan tilanteeseen vaikuttaneita tekijöitä. Tutkimuksen vaarana voi olla sen terapiankaltaisuus ja henkilön kokemusmaailmaan syvälle sukeltaminen.

Kvantitatiivista vertailua aiheeseen liittyen voisi tehdä tutkimuksella, jossa verrataan ennaltaehkäisevän työn ja syrjäytyneen ihmisen kustannuksia yhteiskunnalle. Tämän kaltaisia tutkimuksia on tehty, mutta niitä on vähän. Tutkimusten tekoa vaikeuttaa syrjäytymis - käsitteen epämääräisyys ja tutkimuskohteen haastava tavoitettavuus. On myös vaikeasti rajattavissa, mikä kaikki lasketaan ennaltaehkäisevään työhön, ja mikä on välillisesti ennaltaehkäisevää.

Asumisyksikköä voisi tutkia myös vertaamalla työntekijöiden ja asukkaiden näkemyksiä asukkaiden tuen tarpeesta. Tällainen tutkimus tarkentaisi opinnäytetyömme tutkimustuloksia kysymykseen kohtaavatko tarjottu palvelu ja palvelun tarve. Lempisen (2010) mukaan ihmisillä voi olla yli- tai alimitoitettut käsitykset omista kyvyistään. Vastaavasti työntekijät voivat sokeutua tai passivoitua haastavan asiakaskunnan kanssa ja tällöin heidän

kykynsä arvioida asiakkaiden tuen tarvetta voi heikentyä. Palvelu ja tarve tuskin kohtaavat, mikäli asukkaan ja ohjaajan tarpeenmäärittely ja toiminnan päämäärät eivät kohtaa. Tähän liittyen myös ohjaajien roolin tutkiminen nuorten aikuisten palveluissa on tärkeää. Näitä voisi tutkia laadullisin tutkimuksin.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) velvoittaa järjestämään asumispalveluita henkilöille, jotka tarvitsevat erityisestä syystä tukea asumisessa tai sen järjestämisessä. Opinnäyte-työmme asumisyksikkö vastaa tähän veloitteeseen. Kysymyksiä heräsi siitä, minkälaisessa elämäntilanteessa haastateltavat olisivat ilman tätä arjenhallintaa tukevaa ja edistävää tehostetun tuen asumispalveluyksikköä. Tätä pohtimalla pystyimme selkeämmin hahmottamaan asumisyksikön kokonaisvaltaista merkitystä yksilölle. Varsinkin lastensuojelun taustaisilla henkilöillä voi olla erityisen vaikeaa saada apua arjenhallinnan ongelmiin - heillä ei välttämättä ole diagnoosia, mikä edesauttaisi erityispalveluiden piiriin pääsemistä. Nämä henkilöt ovat yhteiskunnassamme kaikkein heikommassa asemassa. Kasautunut huono-osaisuus sekä vähäiset ja heikot perhesuhteet heikentävät kykyä selvittää itsenäisesti yhteiskuntamme palveluviidakosta.

Nostamalla esille havaintojamme asukkaiden myönteisistä kokemuksista kyseisestä asumisyksiköstä, toivomme voivamme kasvattavaa arvostusta tämän kaltaisia palveluita kohtaan. Yksilölle syrjäytyminen tuottaa lisää pahoinvointia ja yhteiskunnalle se maksaa vuosittain miljardeja euroja pelkästään hoitomenoina. Pitkällä aikavälillä ennaltaehkäisevä työ tuo siis myös taloudellista hyötyä ja näin ollen vahvistaa palvelun yhteiskunnallista merkitystä. Tulokset asukkaiden lisääntyneestä arjenhallinnasta tulisi saada raportoitua julkisuuteen siten, että palvelun yhteiskunnallinen hyöty kirkastuisi niin päättäjille, suurelle yleisölle kuin alan moniammatilliselle verkostolle.

Lähteet

Aalberg, Veikko – Siimes, Martti A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Aaltonen, Sanna – Berg, Päivi – Ikäheimo Salla 2015. Nuoret Luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisuja 84. Unigrafia. Helsinki. Verkkodokumentti. <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>>. Luettu 22.4.2016.

Aaltonen, Kimmo (toim.) 2011. Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Asuminen. Tallinna: Tietosanoma Oy.

Aapola, Sinikka – Ketokivi Kaisa 2014. Johdanto: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Polkuja ja poikkeamia - Aikuisuutta etsimässä. Toim. Aapola S. & Ketokivi K. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki; Unigrafia.

Asumisyksikön johtaja 2015. Haastattelu. Helsinki. 25.11.2015.

Autismisäätiö n.d. Tietoa autismikirjosta. Verkkojulkaisu. <<http://www.autismisaa-tio.fi/fi/materiaalit-3/tietoa-autismikirjosta/>>. Luettu 19.10.2016.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Friis, Leila – Eirola, Raija – Mannonen, Marjatta 2006. Lasten ja nuorten mielenterveys-työ. 2. painos. Helsinki: Sanoma Pro oy.

Haverinen, L. – Saarilahti, M., 2009. Arjen hallinnasta arjen vastuuseen. Näkökulmia ja sovelluksia arjen hallinta –käsitteestä. Teoksessa, Janhonen-Abuquah, H., Toim. Kodin arki. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos. Verkkodokumentti. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/4812/KODIN_ARKI_2009.pdf?sequence=1>. Luettu 3.3.2016.

Helsingin Sanomat 2013. Nuorten siirtely luukulta luukulle huolettaa auttajia. Mainio, Tapio & Toivonen, Janne & Vihavainen, Suvi. Verkkodokumentti. <<http://www.hs.fi/kotimaa/a1378705443860>>. Luettu 22.4.2016.

Hermanson, Elina 2010. Oonks mä normaali? Nuoren oma kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 1996. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu painos. Jyväskylä: Tammi.

Järvinen, T – Jahnukainen M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa M. Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Toim. Suutari. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/vallattomat_marginaalit.pdf>. Luettu 25.11.2015.

Kallunki, Valdemar 2015. Nuorten aikuisten elämäntyytyväisyys ja luottamus tulevaisuuden taloudelliseen pärjäämiseen. Teoksessa Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Toim. Myllyniemi Sami. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto. Grano Multiprint oy 2016. Vertaisarvioitu artikkeli. Verkkodokumentti. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf>. Luettu 7.4.2016.

Kananen, Jorma 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kestilä, Laura – Kauppinen, Timo M. – Karvonen Sakari 2015. Lapsuuden elinolojen yhteys arjenhallintaan nuorilla aikuisilla. Teoksessa Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Toim. Myllyniemi Sami. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto. Grano Multiprint oy 2016. Vertaisarvioitu artikkeli. Verkkodokumentti. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf>. Luettu 10.10.2016.

Korvela, Pirjo – Nordlund, Anne 2015. Nuorten arjen rytmit ja perhe. Nuorisobarometri 2015. Teoksessa Arjen jäljillä. Toim. Myllyniemi Sami. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto. Grano Multiprint oy 2016. Verkkodokumentti. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf>. Luettu 5.9.2016.

Kylmä, Jari – Juvakka, Taru 2007: Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima

Lastensuojelulaki 2007/417. Ensimmäinen luku. Kuudes pykälä. Finlex. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>>. Luettu 15.4.2016.

Lastensuojelun käsikirja 2015. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Työprosessit. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>>. Luettu 22.11.2015.

Lempinen, Juho 2010. Nuorten arki hallintaan seikkailukasvatuksella. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2010.

Myllykoski, Anne-Mari – Melamies, Nina – Kangas, Sari 2004. Itsenäistyvä nuori ja AD/HD. Juva: PS-kustannus

Myllyniemi, Sami 2015. Nuorisobarometri 2015. Teoksessa Arjen jäljillä. Toim. Myllyniemi Sami. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto. Grano Multiprint oy 2016. Verkkodokumentti.<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf>. Luettu 7.3.2016.

Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva-analyysi. Vol9. Verkkodokumentti. <<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>>. Luettu 17.10.2016.

Norvapalo, Päivi 2016. Autismi- ja aspergerliitto ry. Kannanotot. Autismikirjon osallisuuden lisäämisessä vielä paljon tehtävää. Verkkodokumentti. <http://www.autismliitto.fi/liitto/ajankohtaista/kannanotot/kannanotto_autismikirjon_henkiloiden_osallisuuden_lisaamisessa_vielä_paljon_tehtavaa.2558.news>. Luettu 1.11.2016.

Nuorisolaki 2006/72. Ensimmäinen luku. Toinen pykälä. Finlex. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>>. Luettu 15.4.2016.

Nuorisolaki 72/2006. Ensimmäinen luku. Ensimmäinen pykälä. Finlex. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>>. Luettu 15.4.2016.

Nuorisotakuu 2015 - seurantakyselyn tuloksia. Kuntaliitto. Helsinki. <<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2015/03/nuorisotakuu/nuorisotakuun%20seuranta-kyselyn%20raportti2015.pdf>>. Luettu 24.4.2016.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. Verkkodokumentti. <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf?lang=fi>>. Luettu 3.12.2015.

Oy.

Roos, J.P 1987. Suomalainen elämä. 2. painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 454. Hämeenlinna: Karisto oy:n kirjapaino.

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka Anna 2006. Aineisto- ja teorialähtöisyys. KvaliIMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tieto-arkisto. Verkkodokumentti. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html>. Luettu 20.4.2016.

Salonen, Reetta 2014. Milloin omaan kotiin? Aikuistumisen vastuu Suomessa ja Espanjassa. Teoksessa Polkuja ja poikkeamia - Aikuisuutta etsimässä. Toim. Aapola S. & Ketokivi K. Helsinki: Unigrafia.

Similä, Jenni 2012. Lasten ja nuorten yhteiskunnallinen hyvinvointi alkaa arjen hallinnasta. Etusivu. Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkolehti. Verkkodokumentti. <<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2012/1005/teemapalsta.html?lang=fi>>. Luettu 6.8.2016.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Kolmas luku. 21.pykälä. Finlex. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>>. Luettu 16.4.2016.

Sosiaalihuoltolaki 1310/2016. Ensimmäinen luku. Kolmas pykälä. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>>. Luettu 17.3.2016.

Vammaispalvelujen käsikirja 2016. Itsenäisen elämän tuki. Asuminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti 2016. <<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/asuminen>>. Luettu 17.4.2016.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Juva: PS-kustannus.

Äärelä, Tanja 2012. ”Aika paljollon vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla”- Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Suostumusasiakirja

Tutkimuksessa selvitetään XXX:n asukkaiden kokemuksia arjestaan tehostetusti tuetussa asumispalvelussa.

Asukkaita haastatellaan ja haastattelut nauhoitetaan. Tutkimuksen loputtua kaikki nauhoitukset tuhotaan. Tunnistetietoja asukkaista ei julkaista, eikä julkaistavasta opinnäytetyöstä pystytä tunnistamaan haastateltavien henkilöllisyyttä.

Haastattelijat ovat ammattikorkeakoulu Metropolian opiskelijoita (Nina Karjalainen ja Elisa Miettinen) ja tulokset raportoidaan heidän opinnäytetyössään.

Yhteydenotto asukkaisiin tapahtuu XXX:n esimiehen X kautta, joka informoi mahdollisia haastateltavia haastatteluista.

Haastatteluista voi kieltäytyä missä tahansa vaiheessa ilman, että sillä olisi mitään haitallisia vaikutuksia asiakkuuteen tai palvelujen saantiin. Kieltäytymisestä voi ilmoittaa esimies X:lle tai olla saapumatta haastatteluun.

Allekirjoituksellani hyväksyn, että haastattelussa antamiani vastauksia saa hyödyntää yllämainitussa opinnäytetyössä. Ymmärrän, että haastattelu on vapaaehtoinen ja luottamuksellinen eikä vastaukseni tai vastaamatta jättäminen vaikuta saamiini palveluihin ja että minulla on oikeus keskeyttää haastattelu milloin tahansa.

Allekirjoitus

Aika ja paikka

Teemahaastattelurunko

Teemarunko asukkaiden haastattelua varten

1. Haastateltavan tausta

- koulutus
- aiempi asuminen
- ikä
- asumisyksikössä asumisen syy

2. Arki

- vuorokausirytmii
- ruokailu
- siisteys
- työ/koulupaikka nyt
- harrastukset/vapaa-aika

3. Ihmissuhteet

- ihmiset, joiden kanssa tekemisissä
- tärkeät ihmiset
- yhteydenpito

4. Talous

- taloudenhallinta
- rahankäyttö
- kulutus

5. Palveluasuminen

- ohjaajat
- toiminta
- palveluiden tarve
- hyvää
- huonoa

6. Tulevaisuus

- tulevaisuuden asuminen
- oma tilanne tulevaisuudessa
- missä 1 vuoden päästä
- missä 5 vuoden päästä
- muutos/kehitysehdotuksia